

Vrijwilligers in het peuterspeelzaalwerk

Eindrapport
Uitgebracht in opdracht van de
MOgroep
Amersfoort, 30 oktober 2015

Bureau Bartels B.V.
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
T 033 – 479 20 20
info@brtls.nl
www.bureaubartels.nl

Inhoud

1. INLEIDING	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 Doel en uitgangspunten	2
1.3 Onderzoeksaanpak	2
1.4 Respons peuterspeelzaalorganisaties	4
1.5 Kenmerken geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties	5
1.6 Leeswijzer	7
2. INZET VAN VRIJWILLIGERS OP DE GROEPEN	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Vrijwilligers op de groepen	9
2.3 Vrijwilligers op de groepen naar werkgebied	10
2.4 Vrijwilligers op de groepen naar typen organisaties	12
2.5 Kengetallen over de inzet van vrijwilligers	14
2.6 Vrijwilligers op de groepen naar provincie	15
2.7 Extrapolatie inzet van vrijwilligers	17
3. TOEKOMSTSCENARIO'S VRIJWILLIGERS	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Toekomstscenario's locaties met vrijwilligers	19
3.3 Toekomstscenario's vrijwilligers	22
3.4 Extrapolatie toekomstscenario's vrijwilligers	27
4. VOORBEREIDING OP KWALITEITSEISEN	29
4.1 Inleiding	29
4.2 Voorbereiding op kwaliteitseisen	29
4.3 Verwachte knelpunten	31
4.4 Ondersteuningsbehoefte	34
5. SAMENVATTENDE CONCLUSIES	37
5.1 Inleiding	37
5.2 Samenvattende conclusies	37
LITERATUURLIJST	39

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het peuterspeelzaalwerk staat aan de vooravond van nieuwe veranderingen. In het kader van de harmonisatie dienen peuterspeelzaalorganisaties op uiterlijk 1 januari 2018 te voldoen aan de eisen die vanuit de Wet kinderopvang worden gesteld aan de kinderopvang en peuterspeelzalen. De financiering, kwaliteitsregelgeving, inspectie en het aanbod van VVE-programma's van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen worden hiervoor de komende tijd op elkaar afgestemd en onder één wettelijk kader gebracht.

De verwachting is dat dit grote gevolgen zal hebben voor de organisatie en de positie van het peuterspeelzaalwerk. De komende jaren zullen voor veel peuterspeelzaalorganisaties dan ook in het teken staan van de voorbereidingen op deze veranderingen. De MOgroep wil het peuterspeelzaalwerk graag ondersteunen bij deze voorbereiding. Hiervoor is met financiering van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een grootschalig project opgezet, genaamd 'Ondersteuning peuterspeelzaalorganisaties in het kader van de harmonisatie'. De activiteiten binnen dit project staan ook open voor niet-leden van de MOgroep.

Het belangrijkste doel van het ondersteuningsproject is om de peuterspeelzaalbranche voor te bereiden op de nieuwe eisen, zodat peuterspeelzalen onder de nieuwe wetgeving en in een vernieuwd speelveld, hun activiteiten op een kwalitatief hoogwaardige en duurzame wijze kunnen voortzetten¹. Een belangrijk aandachtspunt daarbij vormt de inzet van vrijwilligers op de groepen. Door de harmonisatie mogen peuterspeelzaalorganisaties vanaf 1 januari 2018 geen vrijwilligers meer inzetten op de groepen om te kunnen voldoen aan de beroepskracht-kindratio. Het ondersteunen van peuterspeelzaalorganisaties bij deze omschakeling naar het werken met uitsluitend beroepskrachten op de groepen, maakt onderdeel uit van het project.

Om een passende ondersteuning te kunnen bieden, is aan Bureau Bartels gevraagd om een onderzoek uit te voeren naar het aantal vrijwilligers dat binnen het peuterspeelzaalwerk nog werkzaam is op de groepen². Ook is gevraagd om, op basis van de gesprekken met de peuterspeelzaalorganisaties, in beeld te brengen wat de nieuwe kwaliteitseisen voor deze vrijwilligers gaan betekenen. In die zin dat vrijwilligers zich bijvoorbeeld gaan omscholen tot beroepskrachten, de organisatie gaan verlaten of voortaan 'boventallig' op de groep ingezet zullen gaan worden. Om dit beeld scherp te krijgen heeft in de zomermaanden van 2015 een inventarisatie door Bureau Bartels plaatsgevonden onder een representatieve groep van peuterspeelzaalorganisaties. De belangrijkste uitkomsten daarvan presenteren we graag in deze rapportage.

¹ Bron: MOgroep, juni 2015.

² In meer formele zin worden de vrijwilligers op de groepen ook wel aangeduid als 'formatieve vrijwilligers'. In deze rapportage spreken we echter gemakshalve over 'vrijwilligers op de groepen' waar we deze formatieve vrijwilligers bedoelen.

1.2 Doel en uitgangspunten

Voor het onderzoek naar vrijwilligers in het peuterspeelzaalwerk is - in samenspraak met de MOgroep - de volgende centrale doelstelling geformuleerd:

Het geven van inzicht in het aantal en de spreiding van vrijwilligers op de groepen in het peuterspeelzaalwerk, de mate waarin zij omgeschoold kunnen en willen worden naar gekwalificeerde beroepskrachten en de knelpunten die peuterspeelzaalorganisaties daarbij voorzien.

Om de bovenstaande doelstelling te kunnen realiseren, is rekening gehouden met een aantal uitgangspunten. In het navolgende lichten we deze punten kort toe.

Geregisteerde locaties van peuterspeelzalen

In de afgelopen jaren zijn in verschillende gemeenten de peuterspeelzalen al omgezet naar een vorm van kinderopvang (bijvoorbeeld naar peuteropvang of voorscholen)³. Deze vormen van kinderopvang vallen nadrukkelijk buiten de scope van het onderzoek. Dit geldt ook voor de niet-geregisteerde vormen van peuteractiviteiten die bijvoorbeeld in confessionele kringen worden georganiseerd. Een belangrijk uitgangspunt is dan ook dat het onderzoek uitsluitend is verricht onder peuterspeelzalen die in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (het LRKP) geregistreerd staan. De achterliggende reden hiervan is dat zij ook de primaire doelgroep vormen van het hiervoor genoemde project van de MOgroep.

Representatieve uitkomsten

Een ander belangrijk uitgangspunt is dat het onderzoek een representatief beeld dient te geven van de inzet van vrijwilligers op de groepen en de wijze waarop peuterspeelzalen met dit type vrijwilligers om zullen gaan in de komende periode. Door representatieve uitkomsten te genereren kunnen de bevindingen geëxtrapoleerd worden naar uitkomsten voor het totale peuterspeelzaalwerk. Bovendien kan met een groter aantal waarnemingen gedifferentieerd worden in de uitkomsten naar typen peuterspeelzaalorganisaties en de werkgebieden - stedelijk dan wel het buitengebied - waarin zij werkzaam zijn. Dit laatste is van belang om vanuit het project van de MOgroep gericht te kunnen inspelen op de ervaren knelpunten en ondersteuningsbehoeften in het kader van de harmonisatie van het peuterspeelzaalwerk. Om deze reden is ervoor gekozen om een vrij groot aantal (locaties van) peuterspeelzalen in het onderzoek te betrekken (zie hierna).

1.3 Onderzoeksaanpak

In mei 2015 bestond het peuterspeelzaalwerk uit 2.541 geregisteerde locaties verdeeld over de twaalf provincies in Nederland (zie schema 1.1). Om voor deze totale groep representatieve uitspraken te kunnen doen en naar typen peuterspeelzalen te kunnen differentiëren, is in samenspraak met de MOgroep vastgesteld dat het van belang is om van minimaal 800 (van deze 2.541) locaties van peuterspeelzalen gegevens te

³ Uit een nadere analyse van het LRKP blijkt dat op 12 mei 2015 al een kwart van de gemeenten - namelijk 97 van de 393 gemeenten - niet meer over geregisteerde peuterspeelzalen beschikt. Bron: Bureau Bartels, mei 2015.

verzamelen over de inzet van vrijwilligers op de groepen. Zoals verderop blijkt bij de weergave van de respons is dit ook gelukt.

Schema 1.1 Aantal geregistreerde locaties van peuterspeelzalen in het LRKP per mei 2015, naar provincie en totaal

Provincie	Aantal locaties (absoluut)	Aandeel locaties (relatief t.o.v. landelijk totaal)
Drenthe	90	4%
Flevoland	64	3%
Friesland	157	6%
Gelderland	289	11%
Groningen	104	4%
Limburg	174	7%
Noord-Brabant	294	12%
Noord-Holland	427	17%
Overijssel	97	4%
Utrecht	180	7%
Zeeland	42	2%
Zuid-Holland	623	25%
Totaal	2.541	100%

Bron: bewerking van de beschikbare gegevens in het LRKP door Bureau Bartels, mei 2015.

Let op: door afrondingsverschillen tellen de percentages niet exact op tot 100 procent.

Testfase via proefinterviews

Om tot een kwalitatief hoogwaardige en representatieve raadpleging te komen van een grote groep peuterspeelzalen, zijn een aantal (onderling samenhangende) onderzoeksstappen gezet. Ter voorbereiding op de grootschalige raadpleging van peuterspeelzalen zijn in het beginstadium van het onderzoek eerst proefinterviews gehouden met een viertal peuterspeelzaalorganisaties. Dit aan de hand van een ontwikkelde vragenlijst over de inzet van vrijwilligers op de groepen. Terugkijkend is deze 'testfase' op twee manieren van meerwaarde gebleken. In de eerste plaats bood het namelijk de gelegenheid om de ontwikkelde vragenlijst over vrijwilligers op de groepen uit te proberen en verder te perfectioneren. In de tweede plaats kon zo worden getest welke vorm van raadpleging - namelijk telefonische interviews en/of digitale enquêtering - het meest effectief zou zijn om de gewenste gegevens voor het onderzoek 'boven tafel te krijgen'.

Op basis van deze proefinterviews is besloten om onder de volledige groep te raadplegen peuterspeelzaalorganisaties uitsluitend telefonisch interviews af te nemen (in plaats van ook digitale enquêtes). Zo bleek namelijk tijdens de testfase al snel dat het afnemen van telefonische interviews de gelegenheid bood om bij bepaalde vragen door te kunnen vragen. Bijvoorbeeld rondom de door peuterspeelzaalorganisaties verwachte toekomstscenario's van vrijwilligers die nu nog werkzaam zijn op de groepen. Deze (verdiepende) uitkomsten hebben we kunnen optekenen in dit rapport.

Representatieve steekproef

Een belangrijke (vervolg)stap van het onderzoek vormde het vervaardigen van een representatieve steekproef van peuterspeelzalen die benaderd zouden worden voor een telefonisch interview. Voor deze selectie is een aselechte steekproef getrokken van de

geregistreerde peuterspeelzalen in het LRKP. Hiervoor is per provincie telkens de 14^e peuterspeelzaalorganisatie in rij geselecteerd (inclusief alle bijbehorende locaties). Dus bijvoorbeeld voor de provincie Groningen: peuterspeelzaalorganisatie nummer 14, 28, 42, et cetera. Op deze wijze zijn voor alle provincies gezamenlijk bijna 100 peuterspeelzaalorganisaties met ruim 1.300 locaties voor de bruto steekproef geselecteerd⁴.

In de tweede plaats zijn bij deze selectie van peuterspeelzaalorganisaties de contactpersonen achterhaald die het beste aangeschreven konden worden voor het onderzoek. Bij het selecteren van deze personen vormde een belangrijk uitgangspunt dat hij of zij ook daadwerkelijk zicht diende te hebben op de inzet van vrijwilligers op de groepen. Om voor de verschillende peuterspeelzalen deze contactpersonen in beeld te krijgen is - naast de contactgegevens in het LRKP - gebruikgemaakt van de informatie op de websites van de geselecteerde peuterspeelzaalorganisaties. Daarnaast zijn diverse organisaties van tevoren kort telefonisch benaderd om de juiste personen (inclusief bijbehorende contactgegevens) te achterhalen.

Op basis van deze verzamelde informatie zijn - in de derde plaats - de contactpersonen van de geselecteerde peuterspeelzaalorganisaties 'op naam' aangeschreven. Enkele dagen later zijn zij vervolgens gebeld om een interview in te plannen. Tijdens dit eerste contact is dan altijd gebruikgemaakt van een belscript. Aan de hand van dit script is telkens in het eerste contact vastgesteld of op de peuterspeelzalen nog wordt gewerkt met vrijwilligers op de groep. Indien dit het geval bleek te zijn, is vervolgens altijd nagegaan of de betreffende contactpersoon een volledig zicht had op de inzet van de vrijwilligers op de groepen dan wel of ook nog andere personen binnen de organisatie hierover geraadpleegd dienden te worden. Tot slot is gekeken naar een moment waarop het interview met één of meerdere personen van de desbetreffende organisatie het beste kon plaatsvinden. Hierbij is dan rekening gehouden met een interviewmoment dat paste binnen de agenda van de beoogde respondent (of respondenten).

1.4 Respons peuterspeelzaalorganisaties

Door een persoonlijke en gerichte aanpak te hanteren is het uiteindelijk gelukt om een hoge - en daarmee betrouwbare - respons te realiseren. Uit schema 1.2 volgt dat alle gevraagde peuterspeelzaalorganisaties hun medewerking aan het onderzoek hebben verleend. Gezamenlijk vertegenwoordigen deze 93 peuterspeelzaalorganisaties 1.303 peuterspeelzalen ofwel ruim de helft (namelijk 51 procent) van alle locaties in Nederland. Hiermee is het ruimschoots gelukt om de doelstelling te behalen om voor minimaal 800 locaties van peuterspeelzalen gegevens te verzamelen over de inzet van vrijwilligers op de groepen.

⁴ Om precies te zijn ging het in de (bruto) steekproef om 96 peuterspeelzaalorganisaties met 1.324 locaties.

Schema 1.2 Respons peuterspeelzaalorganisaties (inclusief aantal locaties)

Aspect	Aantal organisaties	Aantal locaties
Bruto steekproef	96	1.324
▪ Na herhaalde pogingen niet bereikt	3	21
Netto steekproef	93	1.303
▪ Non-respons	0	0
Respons (absoluut)	93	1.303
Respons (relatief)	100%	100%

Respons naar provincie

In schema 1.3 is een overzicht gegeven van het aantal locaties van peuterspeelzalen dat per provincie in het onderzoek betrokken is. Hierbij is ook een vergelijking gemaakt met het totaal aantal (in het LRKP) geregistreerde locaties van peuterspeelzalen. Hieruit volgt dat ook voor elke provincie een aanzienlijk aandeel van de geregistreerde locaties in beeld is gebracht. Dit aandeel komt - naar gelang de provincie - namelijk uit tussen de (ruim) 40% en 70%.

Schema 1.3 Aantal locaties van peuterspeelzalen in het onderzoek, naar provincie en totaal (inclusief een vergelijking met het totaal aantal locaties in het LRKP)

Provincie	Aantal locaties in het onderzoek (absoluut)	Aantal locaties in het onderzoek (relatief)	Totaal aantal locaties in het LRKP
Drenthe	38	42%	90
Flevoland	43	67%	64
Friesland	90	57%	157
Gelderland	118	41%	289
Groningen	58	56%	104
Limburg	111	64%	174
Noord-Brabant	164	56%	294
Noord-Holland	220	52%	427
Overijssel	46	47%	97
Utrecht	80	44%	180
Zeeland	30	71%	42
Zuid-Holland	305	49%	623
Totaal	1.303	51%	2.541

1.5 Kenmerken geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties

In deze paragraaf presenteren we een aantal kenmerken van de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties. Het gaat daarbij achtereenvolgens om de verdeling naar typen organisaties en werkgebied. Bij de presentatie van de uitkomsten in de volgende hoofdstukken zal - waar zinvol - nader gedifferentieerd worden naar deze kenmerken.

Typen organisaties

In de praktijk kunnen (locaties van) peuterspeelzalen onderdeel uitmaken van verschillende typen organisaties. In schema 1.4 is weergegeven tot welke typen organisaties het onderzochte peuterspeelzaalwerk gerekend kan worden.

Schema 1.4 Verdeling geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties, naar typen organisaties

Type organisatie	Aantal organisaties	Aantal locaties (absoluut)	Aandeel locaties (relatief)
Peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een kinderopvangorganisatie	32	587	45%
Peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een brede welzijnsorganisatie	17	355	27%
Zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie	34	300	23%
Peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een onderwijsinstelling	10	61	5%
Totaal	93	1.303	100%

Hieruit volgt dat het merendeel van het geraadpleegde peuterspeelzaalwerk onderdeel is van een kinderopvangorganisatie. Dit is namelijk voor 587 onderzochte locaties het geval, gevolgd op enige afstand door het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een brede welzijnsorganisatie (met 355 onderzochte locaties) en locaties van zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties (300 locaties). Terwijl het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een onderwijsinstelling minder voorkomt. Dit is namelijk voor slechts 61 onderzochte locaties het geval. Dit laatste strookt overigens ook met andere landelijke inventarisaties van het peuterspeelzaalwerk. Ook hieruit volgt dat het peuterspeelzaalwerk in beperkte mate bij onderwijsinstellingen is ondergebracht⁵. Tegelijk stellen partijen als de MOgroep en Buitenhek vast dat het peuterspeelzaalwerk in toenemende mate wordt georganiseerd door kinderopvangorganisaties⁶. Dit beeld wordt ook bevestigd vanuit de (grootschalige) inventarisatie van peuterspeelzalen in dit onderzoek (zie wederom schema 1.4).

Werkgebied

Bij de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties kan ook een nadere uitsplitsing worden gemaakt naar het werkgebied waarin zij werkzaam zijn. Hierbij maken we een onderscheid tussen peuterspeelzaalorganisaties die werkzaam zijn in het stedelijk gebied en zij die opereren in het buitengebied⁷. In schema 1.5 staan de uitkomsten daarvan weergegeven.

Schema 1.5 Verdeling geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties, naar werkgebied

Werkgebied	Aantal	Aantal locaties (absoluut)	Aandeel locaties (relatief)
Stedelijk	51	773	59%
Buitengebied	42	530	41%
Totaal	93	1.303	100%

⁵ Dit blijkt bijvoorbeeld uit het onderzoek van Regioplan 'Ontwikkelingen in de omvang en de gemeentelijke financiering van het peuterspeelzaalwerk', 2012.

⁶ Zie ook de rapportage van Buitenhek 'Peuterspeelzaalwerk NL: facts & figures', 2014. Daaruit blijkt dat in de afgelopen jaren steeds meer peuterspeelzaalwerk in handen is gekomen van kinderopvangorganisaties.

⁷ Tijdens een telefonisch interview is in samenspraak met de respondent telkens bepaald of een peuterspeelzaalorganisatie (vooral) werkzaam is in het stedelijk gebied of het buitengebied. Onder het buitengebied wordt dan een gebied verstaan met weinig inwoners per vierkante kilometer, minder voorzieningen, beperkt openbaar vervoer en langere reistijden.

Uit schema 1.5 volgt dat 51 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties in het stedelijk gebied werkzaam zijn. Hierbij gaat het in totaal om 773 locaties van peuterspeelzalen (ofwel drie vijfde van alle onderzochte locaties). De overige 42 gesproken peuterspeelzaalorganisaties zijn actief in het buitengebied. Zij vertegenwoordigen 530 locaties (twee vijfde van alle onderzochte locaties). Waar dit zinvol is zullen we, zoals eerder gezegd, in deze rapportage vergelijkingen maken tussen het peuterspeelzaalwerk in een stedelijke setting en het buitengebied.

1.6 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken presenteren we de uitkomsten die met het onderzoek naar vrijwilligers in het peuterspeelzaalwerk zijn verkregen. Hiervoor kijken we in hoofdstuk 2 eerst naar de huidige inzet van vrijwilligers op de groepen. De toekomstscenario's van deze vrijwilligers komen vervolgens in hoofdstuk 3 aan bod. Daarna beschouwen we in hoofdstuk 4 de voorbereidingen die peuterspeelzaalorganisaties treffen om aan de nieuwe kwaliteitseisen te voldoen (en hun ondersteuningsbehoeften op dit vlak). Tot slot sluiten we deze rapportage in hoofdstuk 5 af met de samenvattende conclusies.

Extrapolatie

Overigens merken we op dat we in elk hoofdstuk steeds de belangrijkste uitkomsten in kernachtige schema's en figuren zullen presenteren. Waar mogelijk zullen we hierbij bepaalde uitkomsten uit het onderzoek ook trachten te extrapoleren naar landelijke cijfers. Hiervoor maken we dan gebruik van het gegeven dat in dit onderzoek 1.303 van de 2.541 geregistreeerde (locaties van) peuterspeelzalen in Nederland in beeld zijn gebracht. In schema 1.6 hebben we deze verhouding uiteengezet.

Schema 1.6 Verhouding tussen het aantal onderzochte locaties van peuterspeelzalen en de geregistreeerde locaties van peuterspeelzalen in het LRKP

Aspect	Aantal locaties	Verhouding
Peuterspeelzalen in het onderzoek	1.303	1
Peuterspeelzalen in het LRKP	2.541	1,95

Uit het bovenstaande schema volgt dat we een vergrotingsfactor kunnen gebruiken om de verzamelde gegevens van de 1.303 locaties te extrapoleren naar een beeld voor alle 2.541 locaties van peuterspeelzalen in Nederland. Deze vergrotingsfactor komt uit op (afgerond) 1,95 en is gebaseerd op de verhouding tussen het aantal onderzochte locaties van peuterspeelzalen en het totaal aantal geregistreeerde locaties in het LRKP. Op bepaalde plaatsen in dit rapport zullen we deze vergrotingsfactor benutten om geëxtrapolerde gegevens weer te geven, bijvoorbeeld om de vraag te kunnen beantwoorden hoeveel vrijwilligers landelijk nog werkzaam zijn op de groepen in het peuterspeelzaalwerk. In de volgende hoofdstukken zullen we deze - en andere relevante uitkomsten van het onderzoek - nader 'uit de doeken doen'.

2. INZET VAN VRIJWILLIGERS OP DE GROEPEN

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de inzet van vrijwilligers op de groepen centraal. Hiervoor brengen we in paragraaf 2.2 tot en met 2.6 eerst de inzet van vrijwilligers op de groepen bij de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties in kaart. Ten slotte zullen we deze gegevens in paragraaf 2.7 extrapoleren naar landelijke cijfers over de inzet van vrijwilligers op de groepen in het peuterspeelzaalwerk.

2.2 Vrijwilligers op de groepen

In het onderzoek zijn in totaal 93 peuterspeelzaalorganisaties geraadpleegd. In het vorige hoofdstuk zagen we daarbij dat deze organisaties in totaal 1.303 peuterspeelzaallocaties vertegenwoordigen. Om zicht te krijgen op de eventuele inzet van vrijwilligers op deze locaties is aan deze peuterspeelzaalorganisaties gevraagd of zij op (een deel van) de groepen nog met vrijwilligers werken. In schema 2.1 staan de belangrijkste uitkomsten daarvan vevat. In het navolgende zullen we deze uitkomsten toelichten en uitwerken.

Schema 2.1 Aantal geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties met en zonder vrijwilligers op (een deel van) de groepen

Aspect	Aantal organisaties	Aantal locaties met uitsluitend beroepskrachten op de groepen	Aantal locaties met vrijwilligers op de groepen	Totaal aantal vrijwilligers op de groepen
Peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op (een deel van) de groepen	43	247	254	931
Peuterspeelzaalorganisaties met uitsluitend beroepskrachten op de groepen	50	802	n.v.t.	n.v.t.
Totaal	93	1.049	254	931

Aantal organisaties met vrijwilligers

Uit het bovenstaande schema volgt allereerst dat ***iets minder dan de helft van de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties werkt met vrijwilligers op de groepen.*** Hierbij gaat het in totaal dan om 43 peuterspeelzaalorganisaties. Deze organisaties exploiteren ruim 500 (locaties van) peuterspeelzalen. Op ongeveer de helft van deze locaties – namelijk 254 locaties, zie de vierde kolom in schema 2.1 – werken zij daarbij met vrijwilligers op (een deel van) de groepen. Op deze 254 locaties zijn dan in totaal 931 vrijwilligers werkzaam.

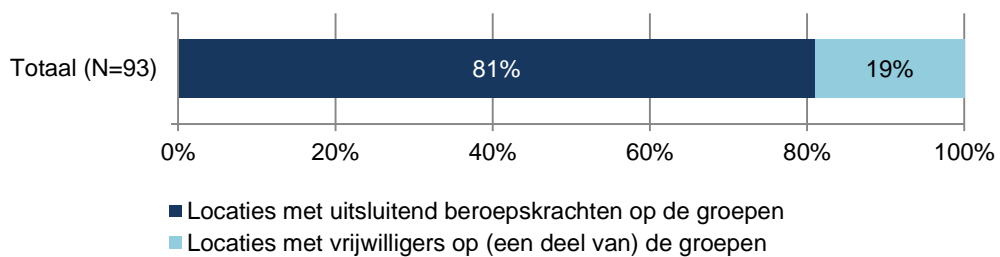
Daar staat tegenover dat – zie wederom schema 2.1 - bij de overige 50 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties uitsluitend met beroepskrachten wordt gewerkt. In totaal gaat het hierbij om ruim 800 (locaties van) peuterspeelzalen. Op deze locaties kan het

dan zowel gaan om VVE-groepen (waarbij de inzet van twee beroepskrachten op een groep verplicht is) als om reguliere groepen waar – omwille van kwaliteitsoverwegingen – uitsluitend met beroepskrachten wordt gewerkt.

Verhouding tussen locaties met en zonder vrijwilligers

Ter verduidelijk kunnen we de voornoemde uitkomsten ook illustreren aan de hand van figuur 2.1. Daarin hebben we voor alle onderzochte locaties van peuterspeelzalen de verhouding uiteengezet tussen de locaties waar nog met vrijwilligers op de groepen wordt gewerkt en de locaties waar dit niet (meer) het geval is.

Figuur 2.1 Verhouding onderzochte locaties met en zonder vrijwilligers op (een deel van) de groepen

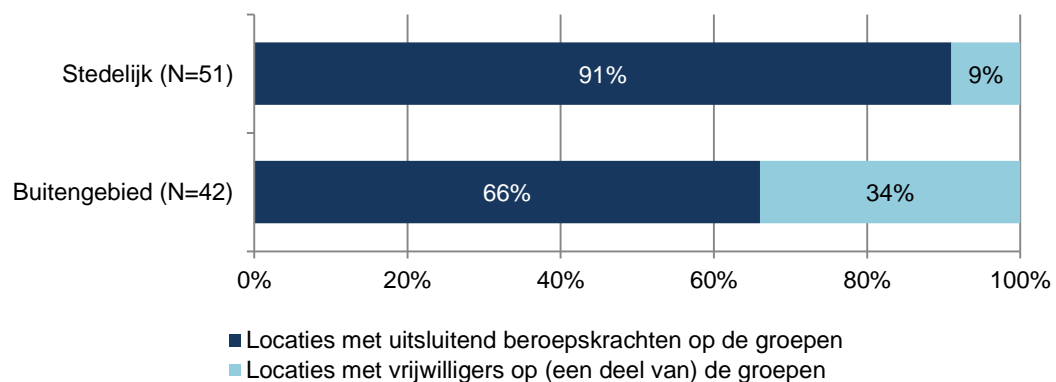

In de bovenstaande figuur is zichtbaar dat op 81% van alle onderzochte locaties (namelijk 1.049 locaties) uitsluitend met beroepskrachten wordt gewerkt. Terwijl **op 19% van de onderzochte locaties wordt gewerkt met vrijwilligers op de groepen**. Hierbij gaat het dan, zoals gezegd, om in totaal 254 locaties met 931 vrijwilligers.

2.3 Vrijwilligers op de groepen naar werkgebied

Indien we nader inzoomen op de inzet van vrijwilligers op de groepen, dan blijkt dat een duidelijk verschil waarneembaar is tussen (locaties van) peuterspeelzalen in het stedelijk gebied en het buitengebied. In figuur 2.2 is dit uiteengezet.

Figuur 2.2 Verhouding onderzochte locaties met en zonder vrijwilligers op (een deel van) de groepen, naar werkgebied

Uit figuur 2.2 volgt dat **in stedelijk gebied aanzienlijk vaker wordt gewerkt met uitsluitend beroepskrachten op de groepen**. Op maar liefst 91% van alle onderzochte locaties van peuterspeelzalen in stedelijk gebied is dit namelijk het geval. Met andere woorden: op slechts 9% van de onderzochte stedelijke locaties wordt nog gewerkt met vrijwilligers op de groepen. Hierbij gaat het dan om 73 stedelijke locaties waar in totaal nog 279 vrijwilligers op de groepen werkzaam zijn (zie ook schema 2.2).

Schema 2.2 Aantal geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties met en zonder vrijwilligers op (een deel van) de groepen, naar werkgebied

Werkgebied	Aantal locaties met uitsluitend beroepskrachten op de groepen	Aantal locaties met vrijwilligers op de groepen	Totaal aantal vrijwilligers op de groepen	Gemiddeld aantal vrijwilligers per locatie ⁸
Stedelijk (N=51)	700 (91%)	73 (9%)	279	3,8
Buitengebied (N=42)	349 (66%)	181 (34%)	652	3,6
Totaal (N=93)	1.049 (81%)	254 (19%)	931	3,7

Vergelijken we dit met de onderzochte locaties van peuterspeelzalen in het buitengebied dan is het verschil duidelijk zichtbaar. Uit het bovenstaande schema volgt namelijk dat in het buitengebied op een groter aandeel locaties nog met vrijwilligers op de groepen wordt gewerkt. Op 34% van alle onderzochte locaties is dit het geval. Dit betreft 181 locaties in het buitengebied waar 652 vrijwilligers op de groepen werkzaam zijn.

Verskil tussen de stad en het buitengebied:

“Bijna alle peuterspeelzalen in de stad vallen onder onze professioneel ingerichte organisatie. In totaal gaat het dan om 56 locaties, waarbij we op 50 locaties een VVE-aanbod bieden. Op slechts 6 locaties is nog sprake van een ‘regulier’ aanbod. Alleen op deze locaties werken we met enkele vrijwilligers op de groepen.” Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie werkzaam in stedelijk gebied.

“Onze zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie is werkzaam in een dunbevolkt gebied met veel kleine kernen. Daarbij is de afstand tussen deze kernen ook vrij groot, omdat het een waterrijk gebied is. Om het peuterspeelzaalwerk in stand te houden werken we daarom op 16 van de 17 locaties met vrijwilligers op een deel van de groepen. In totaal gaat het dan om maar liefst 60 vrijwilligers. Voor ons betekenen de nieuwe kwaliteitseisen echter dat we afscheid moeten gaan nemen van de meeste vrijwilligers. De reguliere groepen zullen dan overgaan naar een kinderopvang-organisatie en worden omgezet naar een vorm van peuteropvang. Ook zullen enkele groepen waarschijnlijk stoppen. Wel hopen we onze VVE-groepen zelfstandig te kunnen voortzetten.” Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie werkzaam in het buitengebied.

Dit duidelijk aantoonbare verschil tussen ‘de stad en het buitengebied’ hangt onder meer samen met het feit dat in de steden vaak grote, professionele organisaties aanwezig zijn die van oudsher voornamelijk met beroepskrachten werken. Ook is in de steden - meer specifiek binnen de G37 - al sinds het vorige kabinet extra sterk ingezet op het realiseren van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) voor zeer jonge kinderen met een

⁸ Het gemiddeld aantal vrijwilligers per locatie is uitsluitend gebaseerd op het totaal aantal in beeld gebrachte locaties waar met vrijwilligers op de groepen wordt gewerkt (en dus niet op alle onderzochte locaties).

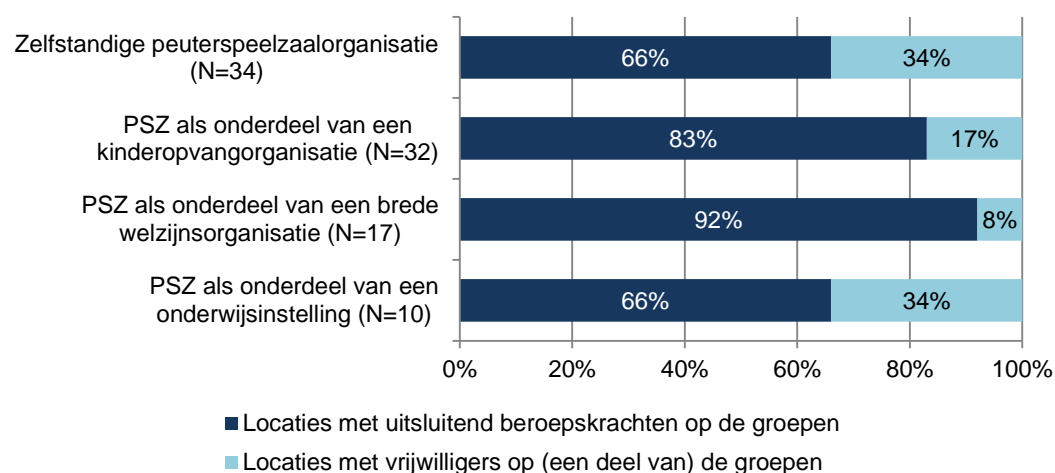
taalachterstand⁹. Hierdoor bieden verhoudingsgewijs veel locaties van peuterspeelzaalorganisaties in de steden ook een VVE-aanbod aan. Binnen dit aanbod is de inzet van twee beroepskrachten op een groep verplicht (en wordt per definitie niet met vrijwilligers op de groepen gewerkt). Enkele kenmerkende uitspraken uit de gehouden interviews over de voornoemde verschillen tussen het peuterspeelzaalwerk in de stad en het buitengebied hebben we, ter illustratie, ook opgetekend in het kader op de vorige bladzijde.

Tot slot kan hier worden opgemerkt dat waar in de stad en het buitengebied wordt gewerkt met vrijwilligers op de groepen, zich geen grote verschillen voordoen in het gemiddeld aantal vrijwilligers dat per locatie wordt ingezet. Zowel voor de stad als het buitengebied komt dit gemiddeld uit op iets minder dan 4 vrijwilligers per locatie. In het navolgende zullen we echter zien dat de gemiddelde inzet van vrijwilligers wel uiteenloopt naar typen organisaties.

2.4 Vrijwilligers op de groepen naar typen organisaties

In deze paragraaf zoomen we nader in op de verschillen in de inzet van vrijwilligers op de groepen naar typen organisaties. Hierbij onderscheiden we dan vier typen organisaties, namelijk zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties en organisaties waar het peuterspeelzaalwerk onderdeel uitmaakt van een kinderopvangorganisatie, een welzijnsorganisatie of onderwijsinstelling. Indien we, aan de hand van deze indeling naar typen organisaties, kijken naar de inzet van vrijwilligers op groepen, dan zijn hierin duidelijke verschillen waarneembaar. In figuur 2.3 is dit weergegeven.

Figuur 2.3 Verhouding onderzochte locaties met en zonder vrijwilligers op (een deel van) de groepen, naar typen organisaties

Hieruit volgt dat - in relatieve zin - vooral bij zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties en het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een onderwijsinstelling nog met vrijwilligers op de groepen wordt gewerkt. Bij deze typen organisaties is dit namelijk op een derde van alle locaties het geval. Terwijl bij dit bij het peuterspeelzaalwerk dat onderdeel vormt van een kinderopvangorganisatie of brede welzijnsorganisatie beduidend lager ligt. In figuur 2.3 is zichtbaar dat het aandeel locaties met vrijwilligers op de groepen hier uiteenloopt van 8% (voor welzijnsorganisaties) tot 17% (voor kinderopvangorganisaties).

⁹ Bron: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2013.

Ter verdieping hebben we in schema 2.3 voor de verschillende typen organisaties ook het precieze aantal locaties met vrijwilligers op de groepen uiteengezet. Daaruit kan worden afgeleid dat ook in absolute zin **de meeste vrijwilligers zich bij zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties bevinden**. Het gaat dan in totaal om 103 locaties van zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties waar 428 vrijwilligers op de groepen werken.

Schema 2.3 Aantal geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties met en zonder vrijwilligers op (een deel van) de groepen, naar typen organisaties

Type organisatie	Aantal locaties met uitsluitend beroepskrachten op de groepen	Aantal locaties met vrijwilligers op de groepen	Totaal aantal vrijwilligers op de groepen	Gemiddeld aantal vrijwilligers per locatie
Zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie (N=34)	197 (66%)	103 (34%)	428	4,2
PSZ als onderdeel van kinderopvangorganisatie (N=32)	486 (83%)	101 (17%)	216	2,1
PSZ als onderdeel van brede welzijnsorganisatie (N=17)	326 (92%)	29 (8%)	165	5,7
PSZ als onderdeel van onderwijsinstelling (N=10)	40 (66%)	21 (34%)	122	5,8
Totaal (N=93)	1.049 (81%)	254 (19%)	931	3,7

Indien we in schema 2.3 uitsluitend kijken naar het absolute aantal vrijwilligers op de groepen, dan volgt op grote afstand het peuterspeelzaalwerk dat onderdeel vormt van een kinderopvangorganisatie. Op een ongeveer gelijk aantal locaties als dat van de zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties zijn daar 216 vrijwilligers werkzaam. In relatieve zin gaat het hierbij echter - zo zagen we eerder in figuur 2.3 - om slechts 17% van alle onderzochte locaties van kinderopvangorganisaties. Bovendien blijkt uit de laatste kolom van het bovenstaande schema dat het gemiddeld aantal vrijwilligers dat op deze locaties wordt ingezet significant lager ligt dan bij de overige onderzoeksgroepen. Dit komt namelijk uit op gemiddeld 2,1 vrijwilligers per locatie. Ter vergelijking: voor alle onderzochte (locaties van) peuterspeelzalen met vrijwilligers op de groepen ligt deze verhouding op gemiddeld 3,7 vrijwilligers per locatie.

Ten aanzien van de kinderopvangorganisaties die peuterspeelzaalwerk aanbieden geldt dan ook dat het voor deze organisaties meer 'vanzelfsprekend is' om met uitsluitend beroepskrachten op de groepen te werken. Immers, vanuit hun andere tak van sport (de kinderopvang) zijn zij dit ook al verplicht. Tijdens het onderzoek is daarbij gebleken dat veel kinderopvangorganisaties deze kwaliteitseis ook gelijk hebben getrokken voor hun peuterspeelzalen. Op dit punt heeft de harmonisatie binnen deze organisaties dus feitelijk al plaatsgevonden. Vandaar dat uit de gesprekken met de kinderopvangorganisaties is gebleken dat zij op 83% van hun (locaties van) peuterspeelzalen enkel nog met beroepskrachten werken. Ook is het om die reden dat bij de overige 17% van de locaties van deze onderzoeksgroep het gemiddeld aantal ingezette vrijwilligers het laagst ligt. In het onderstaande kader hebben we dit ook trachten te illustreren aan de hand van een aantal uitspraken van de gesproken kinderopvangorganisaties die peuterspeelzaalwerk bieden.

Kinderopvangorganisaties met peuterspeelzaalwerk:

“Binnen het peuterspeelzaalwerk van onze kinderopvangorganisatie werken we net als bij onze kinderopvang alleen met beroepskrachten op de groep. Voor onze organisatie zullen de nieuwe kwaliteitseisen dus geen grote gevolgen hebben.” Een kinderopvang-organisatie met peuterspeelzaalwerk in stedelijk gebied.

“Op slechts een paar locaties werken we nog met vrijwilligers op de groepen. Op korte termijn zullen we deze peuterspeelzalen echter gaan omzetten naar peuteropvang. Daarbij gaan we dan ook op deze locaties alleen met beroepskrachten werken. Voor ons zal deze omschakeling niet ingewikkeld zijn. Vanuit onze kinderopvangactiviteiten zijn we immers al gewend om zo te werken.” Een kinderopvangorganisatie met peuter-speelzaalwerk in het buitengebied.

Kijken we - voor wat betreft de verschillen naar typen organisaties - tot slot in schema 2.3 naar het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een brede welzijnsorganisatie of een onderwijsinstelling, dan is zichtbaar dat daar in absolute termen respectievelijk 165 en 122 vrijwilligers worden ingezet op de groepen. Voor beide onderzoeksgroepen komt dit neer op gemiddeld bijna 6 vrijwilligers per locatie. Dit betekent dat - hoewel deze typen organisaties ‘onder aan de streep’ niet het leeuwendeel van de vrijwilligers op de groepen vertegenwoordigen - zij de hoogste dichtheid van vrijwilligers per locatie kennen.

2.5 Kengetallen over de inzet van vrijwilligers

In de voorgaande paragrafen is naar voren gebracht dat op 19% van alle onderzochte locaties met vrijwilligers op de groepen wordt gewerkt. Op deze 254 onderzochte locaties werken dan in totaal 931 vrijwilligers. Ter verdieping hebben we in schema 2.4 een aantal kengetallen over de inzet van deze vrijwilligers nader uiteengezet.

Schema 2.4 Kengetallen over de inzet van vrijwilligers op de groepen, bij de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties die vrijwilligers inzetten (N=43)

Aspect	Kengetal
Organisatieniveau	
Totaal aantal vrijwilligers bij geraadpleegde organisaties	931
Gemiddeld aantal vrijwilligers per organisatie	22
Bandbreedte aantal vrijwilligers per organisatie	Minimaal 1 - maximaal 92
Locatieniveau	
Aantal locaties met vrijwilligers	254
Gemiddeld aantal vrijwilligers per locatie	3,7
Bandbreedte aantal vrijwilligers per locatie	Minimaal 1 - maximaal 25

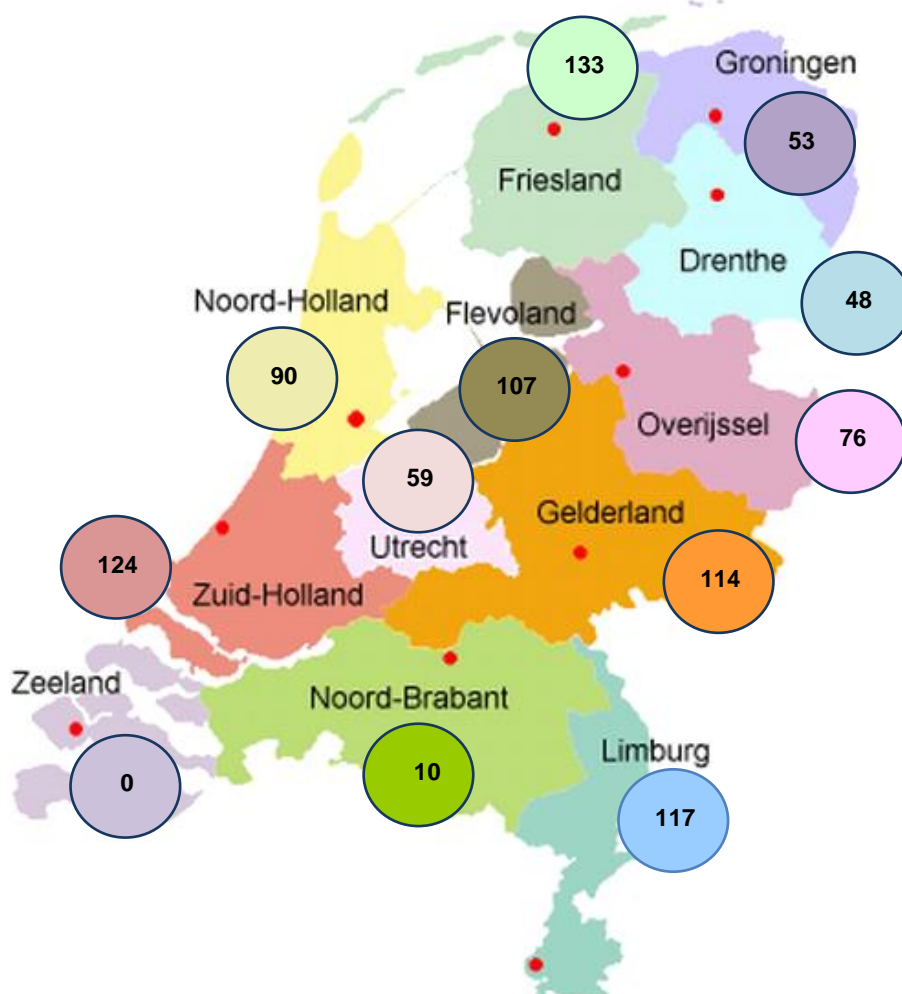
In het bovenste deel van schema 2.4 (het organisatieniveau) is allereerst zichtbaar dat bij de 43 peuterspeelzaalorganisaties die vrijwilligers inzetten, gemiddeld 22 vrijwilligers op formatieve basis werkzaam zijn. Hierbij is dan wel **sprake van een ruime bandbreedte in de inzet van het aantal vrijwilligers**. In die zin dat we in het onderzoek zowel organisaties zijn tegengekomen met één of enkele vrijwilligers als grotere organisaties waar (tot wel) ruim 90 vrijwilligers werkzaam zijn.

Deze bandbreedte is ook zichtbaar op locatieniveau. Indien we in het onderste deel van schema 2.4 kijken, blijkt dat de 931 in beeld gebrachte vrijwilligers werkzaam zijn op 254 peuterspeelzaallocaties. Zoals eerder gezegd, komt dit neer op gemiddeld iets minder dan 4 vrijwilligers per locatie. In de praktijk is echter sprake van een grote variatie. Hierbij loopt de inzet uiteen van een enkele vrijwilliger op een (vaak kleinere) locatie tot enkele tientallen vrijwilligers op grotere locaties (waar met meerdere groepen wordt gewerkt).

2.6 Vrijwilligers op de groepen naar provincie

In het voorgaande is meer inzicht gekregen in het aantal vrijwilligers dat werkzaam is op de onderzochte locaties van peuterspeelzaalorganisaties. In deze paragraaf staat de landelijke verdeling van deze in beeld gebrachte vrijwilligers centraal. Aan de hand van de gegevens die we op locatieniveau hebben verzameld, hebben we hiervoor een verdeling van het aantal vrijwilligers naar provincie gemaakt. De uitkomsten daarvan staan in figuur 2.4 en het bijbehorende schema 2.5 gepresenteerd. Hierbij is voor elke provincie informatie opgenomen over de inzet van het aantal vrijwilligers op de groepen in het peuterspeelzaalwerk.

Figuur 2.4 Aantal vrijwilligers dat werkzaam is op de groepen bij de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties die vrijwilligers inzetten, naar provincie

Schema 2.5 Aantal vrijwilligers dat werkzaam is op de groepen bij de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties die vrijwilligers inzetten, naar provincie en totaal

Provincie	Aantal organisaties met vrijwilligers op de groepen	Aantal locaties met vrijwilligers op de groepen	Totaal aantal vrijwilligers op de groepen	Gemiddeld aantal vrijwilligers op de groepen per locatie
Drenthe	2	15	48	3,2
Flevoland	3	10	107	10,7
Friesland	3	50	133	2,7
Gelderland	6	27	114	4,2
Groningen	2	22	53	2,4
Limburg	5	31	117	3,8
Noord-Brabant	2	3	10	3,3
Noord-Holland	8	29	90	3,1
Overijssel	3	26	76	2,9
Utrecht	4	15	59	3,9
Zeeland	0	0	0	0
Zuid-Holland	5	26	124	4,8
Totaal	43	254	931	3,7

Bij de voorgaande weergaven tekenen we wederom aan dat de uitkomsten uitsluitend gebaseerd zijn op de 43 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties die op (een deel van) hun locaties vrijwilligers op de groepen inzetten. In de volgende paragraaf zullen we deze uitkomsten ook extrapoleren naar landelijke cijfers over de inzet van vrijwilligers op de groepen in het peuterspeelzaalwerk.

Zichtbaar is in ieder geval dat in bijna alle provincies locaties in beeld zijn gebracht waar nog met vrijwilligers op (een deel van) de groepen wordt gewerkt. Alleen in de provincie Zeeland - waar ruim 70 procent van alle locaties onderzocht zijn, zie ook schema 1.3 in het vorige hoofdstuk - hebben we geen vrijwilligers meer op de groepen kunnen traceren.

In absolute zin zijn **de meeste vrijwilligers 'geteld' in de provincies Flevoland, Friesland, Gelderland, Limburg en Zuid-Holland**. In elk van deze vijf provincies hebben we ruim 100 vrijwilligers op de groepen geïdentificeerd. Bij de overige provincies lagen deze aantallen tussen de (circa) 50 en 100 vrijwilligers. Een uitzondering daarop vormt Noord-Brabant (waar we slechts 10 vrijwilligers hebben kunnen vaststellen).

Verder kan worden vermeld dat - zie ook de laatste kolom van schema 2.5 - in de meeste provincies het gemiddeld aantal vrijwilligers op de groepen uiteenloopt van circa 3 tot 5 vrijwilligers per locatie. Alleen Flevoland schiet daar duidelijk bovenuit met gemiddeld bijna 11 vrijwilligers per locatie. Dit verschil wordt echter grotendeels veroorzaakt door één grote zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie in de Noordoostpolder die op elk van haar locaties met een aanzienlijk aantal vrijwilligers op de groepen werkt.

2.7 Extrapolatie inzet van vrijwilligers

De verzamelde gegevens over de vrijwilligers op de groepen die we hiervoor in beeld hebben gebracht, kunnen we ook extrapoleren naar landelijke cijfers. Zoals toegelicht in het vorige hoofdstuk, maken we dan gebruik van het gegeven dat we in dit onderzoek 1.303 van de 2.541 geregistreerde (locaties van) peuterspeelzalen in Nederland hebben onderzocht. Dit maakt dat we een vergrotingsfactor kunnen gebruiken om de verzamelde gegevens van de 1.303 locaties te extrapoleren naar een beeld voor alle 2.541 locaties in Nederland. Deze vergrotingsfactor komt, zoals eerder gezegd, uit op (afgerond) 1,95 en is gebaseerd op de verhouding tussen het aantal onderzochte locaties van peuterspeelzalen en het totaal aantal geregistreerde locaties in het LRKP. Op basis hiervan is in schema 2.6 de extrapolatie weergegeven.

Schema 2.6 Extrapolatie van de in beeld gebrachte locaties met vrijwilligers op de groepen naar landelijke cijfers

Aspect	Aantal locaties	Verhouding	Aantal locaties met vrijwilligers op de groepen	Totaal aantal vrijwilligers op de groepen
Peuterspeelzalen in het onderzoek	1.303	1	254	931
Peuterspeelzalen in het LRKP	2.541	1,95	495 (schatting)	1.815 (schatting)

Nota bene: de bovenstaande extrapolatie is gebaseerd op de verhouding tussen het aantal onderzochte locaties en het aantal geregistreerde locaties in het LRKP. In de derde kolom van het bovenstaande schema is deze verhouding weergegeven (namelijk 1:1,95).

Uit het bovenstaande schema volgt dat **geschat kan worden dat in heel Nederland sprake zal zijn van bijna 500 locaties** met vrijwilligers op de groepen. Op deze locaties zal naar schatting nog worden gewerkt **met ruim 1.800 vrijwilligers op (een deel van) de groepen**. Voor deze groep vrijwilligers zullen we in het volgende hoofdstuk nader ingaan op wat de nieuwe kwaliteitseisen - die in het kader van de harmonisatie gesteld gaan worden - voor hen gaan betekenen. Ook brengen we de consequenties daarvan in beeld voor de (fysieke) locaties van de peuterspeelzalen waar zij nu werkzaam zijn.

3. TOEKOMSTSCENARIO'S VRIJWILLIGERS

3.1 Inleiding

Door de harmonisatie moet het peuterspeelzaalwerk uiterlijk 1 januari 2018 aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen als de kinderopvang. Voor peuterspeelzaalorganisaties betekent dit dat zij dan ook geen vrijwilligers meer mogen inzetten op de groepen om te kunnen voldoen aan beroepskracht-kindratio. Op een groep van maximaal 16 kinderen dient dan gewerkt te worden met minimaal 2 beroepskrachten. Voor een groep met maximaal 8 kinderen kan met 1 beroepskracht worden volstaan. Hierbij dienen deze beroepskrachten dan te beschikken over een minimaal opleidingsniveau van SPW-3 of equivalent.

Aan de 43 peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op (een deel van) de groepen is gevraagd wat deze nieuwe kwaliteitseisen gaan betekenen. In dit hoofdstuk presenteren we de uitkomsten daarvan. Daarbij gaan we in paragraaf 3.2 eerst in op de toekomst van de locaties waar vrijwilligers op de groepen worden ingezet. Vervolgens staan in paragraaf 3.3 de toekomstscenario's van de vrijwilligers zelf centraal. Deze uitkomsten extrapoleren we tot slot naar landelijke cijfers in paragraaf 3.4.

Overigens merken we hier voor de zekerheid op dat vanaf dit hoofdstuk de uitkomsten uitsluitend zijn gebaseerd op de 43 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op (een deel van) de groepen. Deze 'N' - te weten het aantal waarnemingen - is ter verduidelijking ook telkens in de bijbehorende schema's en figuren verwerkt die we in de navolgende hoofdstukken presenteren.

3.2 Toekomstscenario's locaties met vrijwilligers

Aan de peuterspeelzaalorganisaties is gevraagd wat de gevolgen van de harmonisatie zullen zijn voor de locaties waar zij op (een deel van) de groepen met vrijwilligers werken. De uitkomsten daarvan staan vervat in schema 3.1.

Schema 3.1 Toekomstscenario's van onderzochte locaties met vrijwilligers op de groepen

Scenario	Totaal (N=43)
Locaties worden omgezet naar peuteropvang	65%
Locaties blijven voortbestaan als gemeentelijk gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk	23%
Locaties worden gesloten	7%
Locaties worden overgeheveld naar een kinderopvangorganisatie	5%
Nog niet bekend	14%

Let op: percentages tellen niet op tot 100 procent omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Daaruit blijkt dat verwacht mag worden dat **de meeste locaties met vrijwilligers op de groepen worden omgezet naar een vorm van peuteropvang**. Volgens tweederde van de gesproken peuterspeelzaalorganisaties zal dit het geval zijn. Hierbij merken we op dat in de praktijk voor deze peuteropvang ook andere namen, zoals voorschool, worden gehanteerd. In het vervolg van deze rapportage gebruiken we de naam peuteropvang echter als een overkoepelende term voor een vorm van kinderopvang die bedoeld is voor

peuters en waarvoor ouders, die daarvoor in aanmerking komen, ook een kinderopvangtoeslag kunnen aanvragen bij de belastingdienst. Bovendien zal bij de peuteropvang ook op termijn sprake zijn van de inzet van minimaal twee beroepskrachten op de groepen (indien meer dan 8 peuters tegelijk worden opgevangen). Zoals we in het volgende hoofdstuk zien, zal deze extra inzet van beroepskrachten in de komende jaren leiden tot een (grotere) personele vraag.

Naast de ontwikkeling naar peuteropvang is in schema 3.1 zichtbaar dat bijna een kwart van de peuterspeelzaalorganisaties verwacht dat de huidige locaties met vrijwilligers op de groepen kunnen voortbestaan als gemeentelijk gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk¹⁰. Verder denken enkele peuterspeelzaalorganisaties dat ze door de harmonisatie locaties moeten gaan sluiten. Van een personele vraag zal dan geen sprake zijn. Ook verwachten enkele (zelfstandige) peuterspeelzaalorganisaties locaties over te hevelen naar een kinderopvangorganisatie. In het laatste geval zal het peuterspeelzaalwerk dan uiteindelijk worden omgevormd naar peuteropvang. Tot slot kon een deel nog geen uitspraken doen over wat de harmonisatie gaat betekenen voor de huidige locaties met vrijwilligers. Ongeveer 1 op de 7 gesproken organisaties (14%) kon deze vraag - op het moment dat wij ze interviewden - nog niet beantwoorden.

Toekomstscenario's locaties naar werkgebied

Ter verdieping is ook getoetst in hoeverre zich in de scenario's van de onderzochte locaties met vrijwilligers verschillen voordoen naar werkgebied (zie schema 3.2).

Schema 3.2 Toekomstscenario's van onderzochte locaties met vrijwilligers op de groepen, naar werkgebied

Scenario	Stedelijk (N=18)	Buitengebied (N=25)
Locaties worden omgezet naar peuteropvang	50%	76%
Locaties blijven voortbestaan als gemeentelijk gesubsidieerd PSZ	17%	28%
Locaties worden gesloten	6%	8%
Locaties worden overgeheveld naar een kinderopvangorganisatie	6%	4%
Nog niet bekend	22%	8%

Let op: percentages tellen niet op tot 100 procent omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Hieruit blijkt dat peuterspeelzaalorganisaties in het buitengebied over het algemeen iets meer uitgesproken zijn over de toekomstscenario's van hun locaties met vrijwilligers dan organisaties in het stedelijk gebied. Bij deze laatste groep zijn de toekomstscenario's bij 22% van de peuterspeelzaalorganisaties vooralsnog onbekend. Terwijl dit bij slechts 8% van de gesproken organisaties in het buitengebied het geval is. Eén van de verklaringen voor dit verschil is gelegen in het feit dat 'het speelveld' voor peuterspeelzaalorganisaties in het buitengebied over het algemeen overzichtelijker is dan in de stad. Ook zijn de lijnen met de (kleinere) gemeenten in het buitengebied vaak korter. Tijdens de interviews met

¹⁰ Hierbij merken we wel op dat in principe alle peuterspeelzaalorganisaties in het kader van de harmonisatie onder de wet Kinderopvang gaan vallen. Daarmee zal feitelijk al het peuterspeelzaalwerk omgezet worden naar peuteropvang. Wel kunnen peuterspeelzaalorganisaties met gemeenten in gesprek gaan om (extra) subsidie te verkrijgen voor die kinderen waarvan de ouders geen aanspraak kunnen doen op kinderopvangtoeslag. Van locaties die volledig voortbestaan als gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk zal in de praktijk echter geen sprake zijn (ondanks dat deze verwachting dus nog wel bij een deel van de gesproken peuterspeelzaalorganisaties bestaat).

de peuterspeelzaalorganisaties in het buitengebied is daardoor gebleken dat zij vaker een actueel zicht hebben op de ontwikkelingen van het plaatselijk peuterspeelzaalwerk. In onderstaand kader is hiervan een illustratie gegeven.

Zicht op de toekomstscenario's van locaties met vrijwilligers:

“Uit de gesprekken die we regelmatig voeren met de gemeente hebben we vernomen dat voor onze peuterspeelzaalorganisatie een gemeentelijke subsidie beschikbaar blijft voor de (gemengde) VVE-groepen. Dit geldt echter niet voor het reguliere peuterspeelzaalwerk waar we nog met vrijwilligers op de groepen werken. We verwachten dan ook dat deze groepen bij een kinderopvangorganisatie worden ondergebracht in de vorm van peuteropvang.” Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie in het buitengebied.

Tot slot kan worden opgemerkt dat waar de toekomstscenario's van de locaties met vrijwilligers bekend zijn, peuterspeelzaalorganisaties in het buitengebied - ten opzichte van hun stedelijke collega's - ook vaker naar voren brengen dat locaties omgezet worden naar peuteropvang (76% versus 50%) of zullen blijven voortbestaan als (gemeentelijk) gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk (28% versus 17%).

Toekomstscenario's locaties naar typen organisaties

In schema 3.3 hebben we de toekomstscenario's van de locaties met vrijwilligers op de groepen ook nader uitgesplitst naar typen organisaties¹¹.

Schema 3.3 Toekomstscenario's van onderzochte locaties met vrijwilligers op de groepen, naar typen organisaties

Scenario	Zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie (N=21)	PSZ als onderdeel van kinderopvangorganisatie (N=12)	PSZ als onderdeel welzijnsorganisatie (N=5)	PSZ als onderdeel onderwijsinstelling (N=5)
Locaties worden omgezet naar peuteropvang	57%	83%	60%	60%
Locaties blijven voortbestaan als gem. gesubsidieerd PSZ	33%	17%	20%	0%
Locaties worden gesloten	10%	8%	0%	0%
Locaties worden overgeheveld naar kinderopvangorganisatie	10%	n.v.t.	0%	0%
Nog niet bekend	10%	8%	20%	40%

Let op: percentages tellen niet op tot 100 procent omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Hieruit blijkt dat 'over de gehele linie' een sterke verwachting bestaat dat (een deel van) de locaties met vrijwilligers worden omgezet naar peuteropvang. Zeker voor het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een kinderopvangorganisatie is dit evident. Maar liefst 83% van de kinderopvangorganisaties voorziet dit scenario. Daar staat tegenover dat zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties vaker verwachten dat (een deel van) de locaties kunnen blijven voortbestaan als gemeentelijk gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk.

¹¹ Hierbij dient wel te worden aangetekend dat vergelijkingen op dit punt met het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een brede welzijnsorganisatie of onderwijsinstelling lastig te maken zijn omdat voor deze laatste twee groepen sprake is van verhoudingsgewijs weinig organisaties met vrijwilligers. Hierdoor is de 'N' - het aantal waarnemingen - voor deze beide groepen beperkt en dienen de uitkomsten daarvoor met enige voorzichtigheid te worden betracht.

3.3 Toekomstscenario's vrijwilligers

In de vorige paragraaf hebben we de verwachte toekomstscenario's van de locaties van peuterspeelzalen met vrijwilligers op de groepen in beeld gebracht. Een belangrijke vraag van het onderzoek is echter ook wat de harmonisatie gaat betekenen voor de vrijwilligers die momenteel op de groepen werkzaam zijn. De antwoorden hierop komen in deze paragraaf aan bod. Hierbij roepen we in herinnering dat we bij 43 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties in totaal 931 vrijwilligers in beeld hebben gebracht. Aan deze organisaties is gevraagd welke toekomstscenario's zij zien voor de vrijwilligers die nu nog op de groepen werkzaam zijn. De antwoorden daarop staan vervat in schema 3.4.

Schema 3.4 Toekomstscenario's van vrijwilligers op de groepen

Scenario	Totaal (N=43)
Vrijwilligers zullen worden ingezet voor niet-formatieve taken	54%
Vrijwilligers zullen de organisatie verlaten	44%
Vrijwilligers zullen worden omschoold tot beroepskrachten	33%
Vrijwilligers zijn al bevoegd om als beroepskracht aan de slag te gaan	7%
Nog niet bekend	21%

Let op: percentages tellen niet op tot 100 procent omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Twee scenario's blijken dan voor de vrijwilligers die nu nog werkzaam zijn op de groepen het meest genoemd te worden. In de eerste plaats verwacht namelijk ruim de helft van de gesproken peuterspeelzaalorganisaties dat (een deel van de) **vrijwilligers zullen worden ingezet voor niet-formatieve taken**. Bij al deze organisaties zullen vrijwilligers dan feitelijk dezelfde taken blijven verrichten als nu het geval is. Met dien verstande dat zij dan niet langer mede (eind)verantwoordelijk zijn op de groep. Deze verantwoordelijkheid ligt vanaf dat moment dan volledig bij de twee beroepskrachten die zij assisteren¹².

In de tweede plaats wordt een heel ander scenario door bijna de helft van de gesproken peuterspeelzaalorganisaties verwacht, namelijk dat (een deel van de) **vrijwilligers de organisatie gaan verlaten**. Hierbij is toegelicht dat dit scenario enerzijds voortkomt uit de verwachting dat niet alle vrijwilligers als een extra kracht op de groep wensen te gaan werken. In deze toekomstige rol voelen zij zich dan teveel 'een derde wiel aan de wagen'. Bovendien hebben verschillende peuterspeelzaalorganisaties ons verteld dat voor deze (derde) positie op de groep ook niet altijd voldoende financiële middelen beschikbaar zullen zijn. Ook tegenover deze (vrijwillige) inzet zal namelijk een zekere, zij het kleine, vergoeding moeten staan.

Anderzijds speelt mee dat een ander scenario, namelijk de **omscholing van vrijwilligers tot beroepskrachten**, door slechts een derde van de peuterspeelzaalorganisaties als een reëel scenario wordt gezien. Daar komt dan bij dat we verderop - in paragraaf 3.4 - zullen zien dat de omvang van deze scholingsbehoefte beperkt is. Met andere woorden: het feitelijk aantal vrijwilligers dat in aanmerking komt voor scholing is niet heel groot.

¹² Daarnaast brengen enkele organisaties naar voren dat ze vrijwilligers ook een aantal aanvullende taken op de groepen willen geven. Terwijl de meeste organisaties nog niet zo ver waren om ook nieuwe taken te benoemen. De 3 organisaties die dit al wel konden benoemen, stellen dat vrijwilligers onder meer (ook) ingezet kunnen gaan worden voor de individuele begeleiding van kinderen die extra aandacht nodig hebben of - zij het een heel andere taak - als beheerder van een (kleinschalige) boekenuitleen.

Verder merken we op - zie wederom schema 3.4 - dat circa 1 op de 5 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties nog niet weet welk scenario zich voor de vrijwilligers zal voltrekken. Deze peuterspeelzaalorganisaties blijken zich dan vooral af te vragen in hoeverre vrijwilligers als een derde kracht op de groep ingezet kunnen gaan worden of de organisatie moeten gaan verlaten. Zeker is wel, zo hebben deze organisaties ons verteld, dat deze vrijwilligers niet in aanmerking zullen komen voor een omscholingstraject.

Een aantal toekomstscenario's voor vrijwilligers die 'leven' bij de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties, hebben we in de onderstaande kaders opgetekend.

Toekomstscenario's vrijwilligers:

"We hebben een inventarisatie gedaan naar de scholingsbehoefte onder vrijwilligers. Daaruit is gebleken dat één vrijwilliger zich wilde laten omscholen tot beroepskracht. Zij is ook met een opleiding gestart. De andere zes vrijwilligers in onze organisatie wilden dit niet. Dit zal betekenen dat we van hen afscheid gaan nemen." Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie in het buitengebied.

"Wij gaan alle locaties omzetten naar peuteropvang. Als ze willen kunnen onze huidige vrijwilligers dan aanblijven als derde kracht op de groep. Wel is de noodzaak hiervoor straks met twee beroepskrachten minder aanwezig." Een kinderopvangorganisatie met peuterspeelzaalwerk in het buitengebied.

"Voor onze vrijwilligers zien we geen omscholingsmogelijkheden. Aan de ene kant beschikken zij namelijk niet altijd over het benodigde opleidingsniveau dat wij wensen. Aan de andere kant heeft een belangrijk deel van onze, vaak wat oudere vrijwilligers, ook niet de wens om als beroepskracht aan de slag te gaan." Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie in stedelijk gebied.

Ter verdieping zijn vanuit de MOgroep ook gesprekken gehouden met twee vrijwilligers van peuterspeelzaalorganisaties. Hierin is aan bod gekomen hoe zij hun toekomst zien binnen de peuterspeelzaalorganisatie waar zij nu als vrijwilliger actief zijn. De uitkomsten hiervan zijn opgenomen in de navolgend twee kaders.

'Solliciteren op mijn eigen baantje'

Bij een peuterspeelzaalorganisatie in een grote stad staat een hoofdleidster en een assistent op de groep. De assistent is een vrijwilliger. Eén van de vrijwilligers werkt al 11 jaar op dezelfde locatie. De samenwerking met de hoofdleidster verloopt erg goed: *"We staan echt naast elkaar en werken samen. Ik voel me gewaardeerd. De organisatie draagt daar aan bij doordat ook vrijwilligers mogen deelnemen aan bijvoorbeeld cursussen."* Met het oog op de komende veranderingen wil de organisatie een aantal vrijwilligers de kans geven werkzaam te blijven op de groep. Drie vrijwilligers volgen daarom een verkorte opleiding voor pedagogisch medewerker. Ze hebben die bijna afgerond. De vrijwilliger merkt dat ze hierdoor wel anders naar kinderen kijkt: *"Ik ben me meer bewust van wat ik doe en hoe ik met de kinderen omga."* Ook kan ze langzamerhand al wat meer taken van de hoofdleidster overnemen: *"Intakes en gesprekken met ouders werden bijvoorbeeld altijd gedaan door de hoofdleidster. Dat kan ik nu ook al meer gaan oppakken."* Voorlopig blijft ze nog als vrijwilliger werkzaam, maar als de inzet van twee beroepskrachten wettelijk verplicht wordt dan kan ze 'solliciteren op haar eigen baantje'.

'Ik zou dezelfde taken blijven doen'

"Ik ben begonnen als vrijwilliger toen mijn eigen kind naar de peuterspeelzaal ging, omdat het me leuk leek om met de kinderen te werken." Deze vrijwilliger bij een peuterspeelzaal in een klein dorp heeft nog niet veel gehoord over de nieuwe eisen en weet niet hoe haar organisatie hiermee om zal gaan: "Het zou wel jammer zijn als ik niet meer op de groep mag werken als vrijwilliger." Mogelijk wil ze dan wel op zoek naar bijscholing: "Misschien zou ik door scholing wat meer leren over de pedagogische kant en zou het goed zijn voor mijn eigen ontwikkeling. Maar verder zou het weinig verschil maken, ik zou dezelfde taken blijven doen." Het is voor haar onbekend of de organisatie vrijwilligers een opleiding wil laten volgen. Wel zou ze ook als extra vrijwilliger (derde kracht) op de groep kunnen gaan werken: "Maar dan moeten er nog wel steeds taken voor mij te doen zijn."

Achtergronden beperkte scholingsbehoefte

Indien we nader inzoomen op de beperkte behoefte om vrijwilligers om te scholen naar beroepskrachten, dan blijken hieraan een aantal redenen ten grondslag te liggen (zo blijkt ook uit het bovenstaande kader met citaten). Zo hebben de gesproken peuterspeelzaalorganisaties allereerst naar voren gebracht dat de keuze om te werken als vrijwilliger in het peuterspeelzaalwerk - in plaats van als beroepskracht - voor veel mensen een zeer bewuste keuze is geweest. Het gaat hierbij vaak om vrijwilligers die uit interesse in de ontwikkeling van kinderen en behoefte aan een zinvolle vrijetijdsbesteding 'meedraaien' op de peuterspeelzalen. Zij hebben echter niet de ambitie om hun huidige taken op de peutergroep als beroepskracht te gaan uitoefenen.

Daarnaast komt uit de gesprekken met peuterspeelzaalorganisaties naar voren dat op een deel van de onderzochte locaties ook wordt gewerkt met vrijwilligers die een grote afstand kennen tot de arbeidsmarkt. Met behulp van (vaak extra) gemeentelijke subsidie verrichten zij dan verscheidene taken op de peutergroepen. Dit is echter niet een groep vrijwilligers, zo stellen deze peuterspeelzaalorganisaties, waarvan verwacht mag worden dat zij als beroepskracht aan de slag zullen gaan.

In samenhang met de voorgaande punten zijn de mogelijkheden tot omscholing ook beperkt omdat vrijwilligers niet altijd kunnen (of willen) voldoen aan de randvoorwaarden die peuterspeelzaalorganisaties aan een dergelijk traject stellen. Desgevraagd, blijken deze voorwaarden dan vooral betrekking te hebben op:

- Een minimaal opleidingsniveau op SPW-3 of equivalent (7 keer genoemd);
- Een passende (pedagogische) vooropleiding (4 keer genoemd);
- Aantoonbare motivatie om als beroepskracht te gaan werken (3 keer genoemd);
- Beschikbaarheid als beroepskracht voor een minimaal aantal uren (2 keer genoemd);
- Inzetbaarheid zijn op meerdere locaties van de organisatie (2 keer genoemd).

Toekomstscenario's vrijwilligers naar werkgebied

Ook voor de toekomstscenario's van de vrijwilligers op de groepen hebben we een verdiepingsslag gemaakt naar werkgebied en - zie verderop - typen organisaties. Indien we eerst de toekomstscenario's van de vrijwilligers nader uitsplitsen naar werkgebied dan vallen een aantal zaken op. In schema 3.5 is dit uiteengezet.

Schema 3.5 Toekomstscenario's van vrijwilligers op de groepen, naar werkgebied

Scenario	Stedelijk (N=18)	Buitengebied (N=25)
Vrijwilligers zullen worden ingezet voor niet-formatieve taken	33%	68%
Vrijwilligers zullen de organisatie verlaten	44%	44%
Vrijwilligers zullen worden omgeschoold tot beroepskrachten	39%	28%
Vrijwilligers zijn al bevoegd om als beroepskracht te werken	0%	12%
Nog niet bekend	22%	20%

Let op: percentages tellen niet op tot 100 procent omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Hierin is allereerst zichtbaar dat peuterspeelzaalorganisaties in het buitengebied vooral verwachten dat vrijwilligers (ook) als derde, vrijwillige kracht werkzaam kunnen blijven op de groepen. Twee derde van de organisaties in het buitengebied verwacht dit tegenover een derde van de peuterspeelzaalorganisatie in stedelijk gebied. Desgevraagd hangt deze verwachting vooral samen met het gegeven dat in het buitengebied een sterke(re) cultuur heerst om vrijwilligerswerk te verrichten. Dus ook straks wanneer op alle groepen minimaal twee beroepskrachten beschikbaar zijn¹³.

Een ander verschil tussen beide werkgebieden - zie wederom schema 3.5 - is dat stedelijke peuterspeelzaalorganisaties iets vaker verwachten dat zij (een deel van) hun vrijwilligers zullen omscholen tot beroepskrachten. Bij 39% leeft deze verwachting versus 28% van de peuterspeelzaalorganisaties in het buitengebied. Daar staat wel tegenover dat enkele organisaties in het buitengebied nu al een klein aantal vrijwilligers beschikbaar heeft die in principe bevoegd is om als beroepskracht te gaan werken.

Verder kan worden opgemerkt dat de perceptie van peuterspeelzaalorganisaties in het stedelijk gebied en het buitengebied gelijk zijn waar het gaat om het aandeel vrijwilligers dat de organisatie zal gaan verlaten (44% voorziet dit). Ook weet een even groot aandeel nog niet wat de harmonisatie voor de huidige vrijwilligers zal betekenen (circa 20%).

¹³ Deze verwachting sluit overigens ook aan bij eerdere bevindingen van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Uit een plattelandsmonitor van het SCP blijkt namelijk dat in het buitengebied vaker vrijwilligers worden ingezet (en beschikbaar zijn) voor tal van activiteiten dan in stedelijk gebied. Op het moment dat vrijwilligers uitsluitend nog als derde kracht op de groep ingezet mogen worden, kan dan ook verwacht worden dat mensen in het buitengebied hier vaker toe bereid zullen zijn.

Toekomstscenario's vrijwilligers naar typen organisaties

In schema 3.6 hebben we de toekomstscenario's van de vrijwilligers op de groepen ook naar typen organisaties uiteengezet.

Schema 3.6 Toekomstscenario's van vrijwilligers op de groepen, naar typen organisaties

Scenario	Zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie (N=21)	PSZ als onderdeel van kinderopvangorganisatie (N=12)	PSZ als onderdeel van brede welzijnsorganisatie (N=5)	PSZ als onderdeel van onderwijsinstelling (N=5)
Vrijwilligers worden ingezet voor niet-formatieve taken	62%	50%	60%	20%
Vrijwilligers zullen de organisatie verlaten	38%	42%	60%	60%
Vrijwilligers zullen worden omgeschoold tot beroepskrachten	24%	17%	60%	80%
Vrijwilligers zijn al bevoegd om als beroepskracht aan de slag te gaan	5%	17%	0%	0%
Nog niet bekend	19%	25%	0%	40%

Let op: percentages tellen niet op tot 100 procent omdat meerdere antwoorden mogelijk waren.

Op basis van het bovenstaande schema zullen we enkele verschillen naar typen organisaties hier kort duiden. Zoals eerder naar voren gebracht, merken we hierbij dan wel op dat het aantal waarnemingen voor het peuterspeelzaalwerk als onderdeel van een brede welzijnsorganisatie en onderwijsinstelling hier beperkt is. Indien we dit voorbehoud in acht nemen, is echter zichtbaar dat een kleine meerderheid van de zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties en brede welzijnsinstellingen denkt dat vrijwilligers - die nu op de groep werkzaam zijn - op termijn ingezet zullen gaan worden voor niet-formatieve taken. Ook de helft van de kinderopvangorganisaties verwacht dit. Terwijl dit scenario minder wordt voorzien door de onderwijsinstellingen. Wel verwachten zij vaker een deel van de vrijwilligers te kunnen omscholen naar beroepskrachten.

De meest opvallende uitkomst in schema 3.6 vormt echter de beperkte scholingsbehoefte van de typen organisaties die in absolute zin momenteel de meeste vrijwilligers op de groepen inzetten. Zoals in het vorige hoofdstuk naar voren kwam, betreft dit dan de zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties (met 428 in beeld gebrachte vrijwilligers) en het peuterspeelzaalwerk van kinderopvangorganisaties (met 216 vrijwilligers). Van de zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties denkt slechts een kwart (24%) aan omscholing van vrijwilligers tot beroepskrachten. Bij de kinderopvangorganisaties leeft deze gedachte bij 1 op de 6 organisaties (17%) Omdat bij deze typen organisaties de meeste vrijwilligers op de groepen staan, hebben deze uitkomsten een groot effect. In die zin dat we in de navolgende paragraaf zullen zien dat de scholingsbehoefte voor de totale onderzochte groep vrijwilligers hierdoor (zeer) beperkt is.

3.4 Extrapolatie toekomstscenario's vrijwilligers

Op eenzelfde manier als in het vorige hoofdstuk kunnen we ook de verzamelde gegevens over de toekomstscenario's van de vrijwilligers op de groepen extrapoleren naar landelijke cijfers. In schema 3.7 is deze extrapolatie weergegeven. Hierbij hebben we in de tweede kolom van dit schema voor alle onderzochte (locaties van) peuterspeelzalen met vrijwilligers op de groepen eerst de toekomstscenario's uiteengezet. Hierbij is voor elk van de besproken scenario's - op basis van een telling per locatie - in kaart gebracht om welke aantallen vrijwilligers het bij elk van de scenario's zal gaan. In de derde kolom van het onderstaande schema hebben we deze aantallen vervolgens vertaald naar een landelijk beeld.

Schema 3.7 Extrapolatie van de in beeld gebrachte toekomstscenario's van vrijwilligers op de groepen naar landelijke cijfers

Scenario	Vrijwilligers op de groepen in het onderzoek	Vrijwilligers op de groepen in het LRKP (schatting)
Vrijwilligers worden ingezet voor niet-formatieve taken	451	879
Vrijwilligers zullen de organisatie verlaten	184	359
Vrijwilligers zullen worden omgeschoold tot beroepskrachten	39	76
Vrijwilligers zijn al bevoegd om als beroepskracht aan de slag te gaan	21	41
Nog niet bekend	236	460
Totaal	931	1.815

Nota bene: de bovenstaande extrapolatie is gebaseerd op de verhouding tussen het aantal onderzochte locaties en het aantal geregistreerde locaties in het LRKP. In de derde kolom van schema 2.6 in het vorige hoofdstuk is deze verhouding weergegeven (namelijk 1:1,95).

Hieruit volgt dat geschat kan worden dat **in heel Nederland bijna 880 vrijwilligers als derde (vrijwillige) kracht ingezet gaan worden** op de peutergroepen. Dit betreft dan de helft van alle vrijwilligers die nu werkzaam zijn op de groepen. Bovendien kan dit aantal nog aanzienlijk oplopen, omdat het voor (naar schatting) 460 vrijwilligers nog onbekend is of zij voor niet-formatieve taken zullen worden ingezet of de organisatie gaan verlaten. Voor wat betreft het laatste, kan in ieder geval worden geschat dat in heel Nederland **minimaal 360 vrijwilligers het peuterspeelzaalwerk gaan verlaten**.

Verder kan - zie wederom schema 3.7 - geschat worden dat **een kleine 80 vrijwilligers zich zal laten omscholen tot beroepskrachten**. Dit betreft nog geen 4% van alle vrijwilligers die op de groepen in het peuterspeelzaalwerk actief zijn. Zoals eerder gezegd, komt dit vooral omdat zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties en kinderopvangorganisaties - die in absolute zin de meeste vrijwilligers op de groepen inzetten - het omscholingsscenario van vrijwilligers weinig voorzien. Daarbij bestaat bij veel vrijwilligers ook niet de wens om als beroepskracht aan de slag te gaan of is de afstand voor deze groep tot de arbeidsmarkt in de praktijk te groot. Tot slot blijkt dat een beperkt deel van de vrijwilligers op de groepen al wel bevoegd is om als beroepskracht te gaan werken. Naar schatting gaat het in heel Nederland om **ongeveer 40 vrijwilligers die nu al bevoegd zijn om als beroepskracht aan de slag te gaan**.

4. VOORBEREIDING OP KWALITEITSEISEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we nader ingaan op de voorbereidingen die de geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties treffen om te kunnen voldoen aan de nieuwe kwaliteitseisen die gaan gelden voor de inzet van vrijwilligers op de groepen. In paragraaf 4.2 zetten we hiervoor eerst een aantal aspecten van deze voorbereidingen uiteen. Om daarna de ervaren knelpunten (paragraaf 4.3) en ondersteuningsbehoeften (paragraaf 4.4) op dit vlak te bespreken. Ook hier tekenen we aan dat de navolgende uitkomsten uitsluitend gebaseerd zijn op de 43 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties die met vrijwilligers op de groepen werken.

4.2 Voorbereiding op kwaliteitseisen

Aan de peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op (een deel van) de groepen is gevraagd in hoeverre men al concreet bezig is met het nemen van voorbereidingen op de nieuwe kwaliteitseisen die vanaf 1 januari 2018 gaan gelden. In schema 4.1 hebben we hun antwoorden op deze vraag vevat.

Schema 4.1 Mate waarin peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op (een deel van) de groepen maatregelen nemen om te voldoen aan de nieuwe kwaliteitseisen

Antwoordcategorie	Aandeel (N=43)
Ja	74%
Nee, maar wel op korte termijn van plan	14%
Nee, en ook niet van plan	12%
Weet niet/geen mening	0%
Totaal	100%

Hieruit blijkt dat het **merendeel van de peuterspeelzaalorganisaties voorbereidingen treft op de nieuwe kwaliteitseisen**. Van de gesproken organisaties is namelijk driekwart met concrete maatregelen bezig. Bovendien kan uit het bovenstaande schema worden afgeleid dat verwacht mag worden dat dit aandeel de komende tijd zal groeien naar bijna 9 op de 10 peuterspeelzaalorganisaties (aangezien nog eens 14% op termijn van plan is voorbereidingen te gaan treffen). Slechts enkele peuterspeelzaalorganisaties stellen niet van plan te zijn om maatregelen te nemen.

Aan de 38 (van de 43) geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties die bezig zijn met voorbereidingen op de nieuwe kwaliteitseisen - of dit van plan zijn - is ook gevraagd waarop dit dan betrekking heeft. Hierbij is in de eerste plaats naar voren gebracht dat organisaties bezig zijn of aan de slag gaan met het vervaardigen (8 keer genoemd) of herschrijven (5 keer genoemd) van het (pedagogisch) beleidsplan over de toekomstige inzet van vrijwilligers. Als een afgeleide daarvan zijn diverse organisaties - in de tweede plaats - ook bezig of van plan om de financiële mogelijkheden te verkennen om meer beroepskrachten op de groepen in te gaan zetten (7 keer genoemd). Hierover zijn een aantal peuterspeelzaalorganisaties ook al in gesprek met de gemeente.

In de derde plaats verkennen sommige peuterspeelzaalorganisaties de mogelijkheden tot een bredere samenwerking met kinderopvangorganisaties (5 keer genoemd) en (brede) scholen (4 keer genoemd). In een enkel geval heeft dit ook al geleid tot een fusieplan. Tot slot hebben een aantal organisaties benoemd dat zij zijn gestart (3 keer genoemd) of binnenkort starten (11 keer genoemd) met de omscholing van een gedeelte van hun vrijwilligers tot beroepskrachten. Zoals ook uit het voorgaande hoofdstuk naar voren kwam, zal het hierbij dan wel gaan om kleine aantallen vrijwilligers die voor omscholing in aanmerking komen. Desgevraagd gaat het namelijk bij 10 organisaties om een enkele vrijwilliger die voor scholing in aanmerking komt. Bij de overige organisaties gaat het om minder dan een kwart (3 organisaties) of de helft (1 organisatie) van alle vrijwilligers die daar momenteel werkzaam zijn.

Vorbereiding op personele vraag

In het vorige hoofdstuk is naar voren gekomen dat geschat kan worden dat momenteel ruim 1.800 vrijwilligers werkzaam zijn op de groepen. Daarbij is gebleken dat slechts een klein deel zal worden omgeschoold tot beroepskracht. De meesten zullen daarentegen op niet-formatieve basis worden ingezet of de organisatie verlaten. Bovendien is naar voren gekomen dat de meeste locaties met vrijwilligers op de groepen niet gesloten gaan worden. De verwachting is meer dat deze locaties worden voortgezet als peuteropvang of (gemeentelijk) gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk. In beide gevallen met uitsluitend nog beroepskrachten op de groepen.

Uit de raadpleging volgt dat dit voor alle 43 geraadpleegde peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers **zal leiden tot een personele vraag om de vrijkomende plaatsen van vrijwilligers op te vullen**. Aan deze organisaties hebben we dan ook gevraagd welke mogelijkheden zijn zien om deze beroepskrachten te verkrijgen. De uitkomsten op deze vragen staan in schema 4.2 vervat.

Schema 4.2 Mate waarin peuterspeelzaalorganisaties mogelijkheden zien om vrijkomende plaatsen van vrijwilligers met beroepskrachten op te vullen

Antwoordcategorie	Aandeel (N=43)
Ja, wij zien mogelijkheden om plaatsen op te vullen, namelijk:	74%
▪ Bestaande beroepskrachten meer uren laten draaien	79%
▪ Beroepskrachten van elders halen	64%
▪ Werken met min-max-contracten	0%
▪ Werken met kleinere groepen van maximaal 8 kinderen	0%
Nee, wij zien geen mogelijkheden om plaatsen op te vullen	16%
Nog niet bekend hoe plaatsen op te vullen zijn	9%
Totaal	100%

Uit het bovenstaande schema volgt dat driekwart van de peuterspeelzaalorganisaties op dit moment al oplossingen ziet om op termijn invulling te geven aan de personele vraag. Terwijl de overige organisaties geen mogelijkheden zien om de vrijkomende plaatsen van vrijwilligers op te vullen (16%) of nog niet weet hoe ze dit gaan doen (9%). Bijvoorbeeld omdat bij enkele peuterspeelzaalorganisaties (ook) het scenario bestaat dat locaties met vrijwilligers op de groepen gaan sluiten of worden overgeheveld naar een kinderopvang-

organisatie. Dit heeft dan logischerwijs ook een effect op de (omvang van de) personele vraag bij deze organisaties.

Daar waar (32 van de 43) peuterspeelzaalorganisaties nu al mogelijkheden zien om de personele vraag te gaan invullen, worden in hoofdzaak twee oplossingsrichtingen gezien¹⁴ (zie ook het onderstaande kader). In de eerste plaats zien deze organisaties mogelijkheden om **bestaande beroepskrachten meer uren te laten draaien**. Deze optie kan dan zowel worden verkend bij de (vaste) beroepskrachten als bij de (invals)krachten uit de inval- c.q. de flexpool die bijna alle organisaties in huis hebben. Dit betreffen uiteraard gekwalificeerde krachten die al over de juiste papieren beschikken om als (tweede) beroepskracht op de groep te gaan werken.

Vorbereiding op personele vraag:

“Wanneer we op de groepen niet meer met vrijwilligers mogen werken, verwachten we hun plaatsen op te kunnen vullen vanuit onze eigen invalpool. Ook zullen we kijken of we beroepskrachten van andere locaties hier in kunnen zetten.” Een brede welzijnsorganisatie met peuterspeelzaalwerk, werkzaam in stedelijk gebied.

“In de praktijk ervaren wij dat gediplomeerde leidsters zich van tijd tot tijd altijd vanzelf bij ons melden. Daarnaast kunnen we gebruik gaan maken van onze invalpool om de plekken van vrijwilligers op te gaan vullen. In geval van nood zullen we ook advertenties in de krant plaatsen.” Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie, werkzaam in stedelijk gebied.

Naast het optimaal benutten van de (interne) personele capaciteit, overwegen diverse peuterspeelzaalorganisaties ook om **beroepskrachten van elders te halen**. Dit kunnen uitzendkrachten zijn, maar ook bestaat de mogelijkheid om nieuw personeel in dienst te nemen. Dit laatste lijkt een reële mogelijkheid. Zeker ook gezien de terugval van de werkgelegenheid in de afgelopen jaren in aanverwante branches als de kinderopvang. Verhoudingsgewijs veel beroepskrachten met een passende kwalificatie staan hierdoor momenteel langs de kant of draaien een kleiner aantal arbeidsuren dan zij eigenlijk zelf zouden willen. De vraag is natuurlijk wel in hoeverre deze groep ook over een aantal jaar nog beschikbaar is en voldoende arbeidsmarktfit om in te stromen. Bovendien is ook bekend dat de ‘reisbereidheid’ van deze groep over het algemeen niet heel erg groot is. Dit kan mogelijk op lokaal of regionaal niveau tot (kleine) tekorten leiden.

4.3 Verwachte knelpunten

Aan de peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op (een deel van) de groepen, is ook gevraagd of zij tegen bepaalde knelpunten verwachten aan te lopen om aan de nieuwe kwaliteitseisen te voldoen (zie schema 4.3).

¹⁴ Geen enkele peuterspeelzaalorganisatie heeft naar voren gebracht dat ze ook (meer) gingen werken met min-max-contracten of met kleinere groepen van maximaal 8 kinderen waarop slechts één beroepskracht hoeft te staan. Ook andere opties - behalve het hierboven genoemde intern en extern werven van beroepskrachten - zijn niet naar voren gebracht om de vrijkomende plaatsen van vrijwilligers op te vullen.

Schema 4.3 Mate waarin peuterspeelzaalorganisaties tegen knelpunten verwachten aan te lopen om aan de nieuwe kwaliteitseisen te voldoen

Antwoordcategorie	Aandeel (N=43)
Ja, wij verwachten tegen knelpunten aan te lopen, namelijk:	72%
▪ Hogere structurele kosten door de benodigde inzet van meer beroepskrachten	81%
▪ Friciekosten door (om)scholing en/of andere transitiekosten	33%
▪ Overige knelpunten	16%
Nee, wij voorzien geen knelpunten	26%
Weet niet/geen mening	2%
Totaal	100%

Hieruit volgt dat een meerderheid van de gesproken peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op de groepen één of meerdere knelpunten voorziet. Volgens bijna driekwart is dit namelijk het geval. Terwijl een kwart geen knelpunten voorziet en enkeling zich op dit punt van een mening heeft onthouden. Hierbij kan overigens worden opgemerkt dat in de mate waarin knelpunten worden voorzien, zich geen opvallende verschillen voordoen naar werkgebied (stedelijk dan wel buitengebied) of naar typen organisaties.

Kijken we wederom naar de uitkomsten in schema 4.3 dan valt op dat één knelpunt door verschillende typen peuterspeelzaalorganisaties wordt verwacht. Zoals ook voor de hand ligt, betreft dit dan de **hogere structurele kosten** die de inzet van meer beroepskrachten met zich mee zal brengen. Met als belangrijk gevolg - zo tekenen deze organisaties aan - dat het peuterspeelzaalwerk te kostbaar dreigt te worden voor een deel van de ouders wanneer niet in de hogere kosten wordt voorzien via een gemeentelijke subsidie, een (kinderopvang)toeslag of een andere financiële oplossing. Dit kan uiteindelijk ertoe leiden dat minder peuters de peuterspeelzaal kunnen bezoeken (10 keer genoemd). Meer specifiek is daarbij naar voren gebracht dat enkele peuterspeelzaalorganisaties vrezen dat vooral peuters uit eenverdienersgezinnen (zonder VVE-indicatie) voortaan buiten de boot gaan vallen.

Een ander belangrijk knelpunt dat circa een derde van de gesproken peuterspeelzaalorganisaties voorziet, zijn de **frictiekosten** door eventuele (om)scholing van vrijwilligers en (vooral) de transitiekosten om aan de nieuwe kwaliteitseisen te kunnen voldoen. Wat betreft dit laatste kan gedacht worden aan het herschrijven van de (pedagogische) beleidsplannen, het opnieuw indelen van locaties en groepen op basis van de aanwezige beroepskrachten en peuters, het overleg met gemeenten en het verkennen van de fusie- en samenwerkingsmogelijkheden met andere partijen.

Overige knelpunten die daarnaast - zij in het veel mindere mate - zijn benoemd door de gesproken peuterspeelzaalorganisaties, hebben betrekking op:

- Het verkrijgen van draagvlak voor de nieuwe werkwijze bij het bestuur en de ouders, bijvoorbeeld waar bewust wordt gewerkt met meedraaiouders (2 keer genoemd);
- Het kunnen bieden van een goed arbeidsperspectief aan meerdere beroepskrachten vanwege het beperkt aantal uren peuterspeelzaalwerk (2 keer genoemd);
- Het kunnen bieden van een interessant takenpakket voor vrijwilligers die als derde kracht op de groep gaan meedraaien (1 keer genoemd);
- Een verlies van kennis en ervaring wanneer vrijwilligers vertrekken (1 keer genoemd).

Mogelijke oplossingen en afspraken over knelpunten

Hiervoor is naar voren gekomen dat 32 (van de 43) gesproken peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op de groepen knelpunten in de uitvoering verwachten. Aan deze organisaties is gevraagd of zij ook mogelijkheden zien om deze knelpunten te gaan oplossen c.q. te ondervangen (zie schema 4.4).

Schema 4.4 Mate waarin peuterspeelzaalorganisaties verwachten dat zij de knelpunten in de uitvoering kunnen oplossen c.q. ondervangen

Antwoordcategorie	Aandeel (N=32)
Ja, wij zien oplossingen voor deze knelpunten	34%
Nee, wij zien geen oplossingen voor deze knelpunten	16%
Nog niet bekend hoe knelpunten op te lossen zijn	50%
Totaal	100%

Zichtbaar is dat **de helft van de peuterspeelzaalorganisaties nog niet weet hoe zij de verwachte knelpunten in de uitvoering kunnen gaan oplossen**. Daarom zouden de meesten van hen, desgevraagd, ook graag ondersteund willen worden vanuit het landelijk project dat de MOgroep in het kader van de harmonisatie de komende jaren zal uitvoeren (zie ook verderop). Terwijl slechts enkele organisaties verwachten dat zij niet tot oplossingen zullen komen voor de ervaren knelpunten.

Daar staat tegenover dat een derde van de peuterspeelzaalorganisaties al wel mogelijkheden ziet om de verwachte knelpunten op termijn te ondervangen. Hierbij benoemen zij dan de volgende punten:

- Investeren in (administratieve) ondersteuning (3 keer genoemd).
- Een hogere gemeentelijke bijdrage (3 keer genoemd).
- Financiering via kinderopvangtoeslag (2 keer genoemd).
- Een hogere ouderbijdrage (1 keer genoemd).
- Peutergroepen samenvoegen met kleuterklassen (1 keer genoemd).
- EVC-trajecten voor vrijwilligers via FCB (1 keer genoemd).

Zoeken naar passende oplossingen:

“De belangrijkste oplossing die wij voorzien is om onze huidige peuterspeelzaal met vrijwilligers om te zetten naar peuteropvang. Dit zal wel leiden tot hogere structurele kosten die we hopen te compenseren via de kinderopvangtoeslag. Daarnaast zullen we voor ouders die niet (of minder) werken proberen een gemeentelijke bijdrage te verkrijgen. Op deze manier hopen we onze peutervoorziening toegankelijk te houden.” Een kinderopvangorganisatie met peuterspeelzaalwerk, werkzaam in het buitengebied.

“Wij zullen de komende tijd veel in overleg gaan met gemeenten om de hogere structurele kosten op te gaan vangen. Onze zorg ligt daarbij voornamelijk bij de ouders met een lager inkomen. We willen er graag voor zorgen dat het peuterspeelzaalwerk ook voor de kinderen van deze ouders toegankelijk blijft.” Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie in het buitengebied.

Bij de bovenstaande oplossingsrichtingen kan worden aangetekend dat zij overwegend gericht zijn op het betaalbaar houden van het peuterspeelzaalwerk en het in goede banen leiden van de reorganisatie daarvan. Daarbij is het ook vaak van belang om goede

afspraken te maken met de gemeente over de (financiële) mogelijkheden. Aan alle (43) peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op de groepen is dan ook gevraagd of zij al afspraken met de gemeente hebben gemaakt over de (financiële) mogelijkheden om te kunnen voldoen aan de nieuwe eisen. Dit blijkt - zie schema 4.5 - meestal nog niet het geval te zijn. Wel verwachten zes op de tien organisaties op termijn tot afspraken met de gemeente te komen. Terwijl een kwart hier geen fiducia in heeft.

Schema 4.5 Mate waarin peuterspeelzaalorganisaties met de gemeente afspraken hebben gemaakt - of verwachten dit te doen - om te voldoen aan de kwaliteitseisen

Antwoordcategorie	Aandeel (N=43)
Ja, afspraken gemaakt met de gemeente	14%
Nee, maar verwachten op termijn afspraken te maken met de gemeente	60%
Nee, en verwachten ook op termijn geen afspraken met de gemeente te maken	26%
Weet niet/geen mening	0%
Totaal	100%

Waar (in totaal zes) peuterspeelzaalorganisaties wel met de gemeente tot overeenstemming zijn gekomen, zijn afspraken gemaakt over het feitelijke startpunt van de harmonisatie in de eigen gemeente (2 keer genoemd) en de structurele kosten (2 keer genoemd) en frictiekosten (1 keer genoemd) die daarmee gepaard gaan. Ook is voor één peuterspeelzaalorganisatie uit het overleg met de gemeente duidelijk geworden dat op termijn geen financiële middelen meer voor het peuterspeelzaalwerk beschikbaar zullen zijn. Deze organisatie zal dan ook op zoek moeten gaan naar andere (financiële) wegen om haar peuterspeelzaalwerk in stand te houden.

4.4 Ondersteuningsbehoefte

Hiervoor is gebleken dat het peuterspeelzaalwerk aan de vooravond staat van nieuwe veranderingen. In het kader van de harmonisatie dienen (locaties van) peuterspeelzalen te gaan voldoen aan de eisen die vanuit de Wet kinderopvang worden gesteld. Een belangrijke vraag die tot slot dan ook aan de peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers op de groepen kan worden gesteld, is of zij nog behoefte hebben aan verdere informatie, ondersteuning dan wel advisering om aan de nieuwe kwaliteitseisen te kunnen voldoen. Uit schema 4.6 volgt dat bij het merendeel (63%) van deze peuterspeelzaalorganisaties deze behoefte bestaat. Bij de overige organisaties is dit niet zo en enkele organisaties weten dit nog niet.

Schema 4.6 Ondersteuningsbehoefte peuterspeelzaalorganisaties om te kunnen voldoen aan de nieuwe kwaliteitseisen

Antwoordcategorie	Aandeel (N=43)
Ja, behoefte aan ondersteuning om te voldoen aan nieuwe kwaliteitseisen	63%
Nee, geen behoefte aan ondersteuning rondom nieuwe kwaliteitseisen	30%
Weet niet/geen mening	7%
Totaal	100%

Wanneer we vervolgens de ondersteuningsbehoefte in ogenschouw nemen die aanwezig is bij (27 van de 43) peuterspeelzaalorganisaties met vrijwilligers, dan blijkt sprake van

een **brede ondersteuningsbehoefte**. Hierbij zijn de volgende aspecten minimaal 5 keer benoemd:

- Het oprichten van een helpdesk over de harmonisatie (inclusief 'veelgestelde vragen') voor peuterspeelzaalorganisaties (20 keer genoemd);
- Uitreiken van handreikingen/handvatten (zoals checklists of goede voorbeelden om vorm en inhoud te geven aan de nieuwe kwaliteitseisen) (16 keer genoemd);
- Organiseren van regionale bijeenkomsten waar (de gevolgen van) de nieuwe kwaliteitseisen voor het peuterspeelzaalwerk worden toegelicht (16 keer genoemd);
- Instellen van een ambassadeursnetwerk waarin ondernemers die de harmonisatie al hebben toegepast, hun kennis delen met andere peuterspeelzaalorganisaties via maatwerktrajecten, groepsbijeenkomsten en expertmeetings (16 keer genoemd);
- Bieden van maatwerkadvies voor (individuele) peuterspeelzaalorganisaties om aan de nieuwe kwaliteitseisen te kunnen voldoen, bijvoorbeeld door met de desbetreffende peuterspeelzaalorganisatie oplossingsrichtingen te zoeken (12 keer genoemd);
- Het vervaardigen - en verspreiden - van een overzicht van passende scholing en/of EVC-trajecten waarmee vrijwilligers omgeschoold of erkend kunnen worden als volwaardige beroepskrachten (5 keer genoemd);
- In het geval peuterspeelzaalgroepen worden omgezet naar peuteropvang:
 - Informatie over hoe medewerkers het beste kunnen overgaan van de cao welzijn naar de cao kinderopvang (5 keer genoemd);
 - Rekenmodellen over (rendabele) peuteropvang (5 keer genoemd);
 - Informatie over de werkingswijze en de administratie van kinderopvangtoeslag bij het bieden van peuteropvang (5 keer genoemd);
 - Oplossingsrichtingen voor ouders zonder kinderopvangtoeslag die van peuteropvang gebruik willen maken (5 keer genoemd).

De voornoemde punten vormen een belangrijke input voor het ondersteuningsproject dat de komende jaren zal worden uitgevoerd door de MOgroep. Daarbij plaatsen diverse peuterspeelzaalorganisaties dan wel de opmerking dat het van belang is om de geboden ondersteuning ook toe te spitsen op de verschillende werkgebieden en typen organisaties waar het peuterspeelzaalwerk geboden wordt (zie ook onderstaand kader).

Voorbeelden van ondersteuningsbehoeften:

"We hebben vooral behoefte aan praktische ondersteuning bij het omzetten van onze huidige locaties van peuterspeelzalen naar peuteropvang en voorscholen. Voor ons is het een nieuwe wereld om te gaan werken met kinderopvangtoeslagen. Graag willen we dan ook weten hoe we dit het beste kunnen aanpakken. Hoe bepaal je dan de prijs van de voorzieningen voor peuters, met welke wet- en regelgeving krijg je te maken en hoe kun je de administratieve systemen laten aansluiten bij het toeslagensysteem uit de kinderopvang? Deze vragen leven nu bij ons."
Een zelfstandige peuterspeelzaal-organisatie in het buitengebied.

"Als grote peuterspeelzaalorganisatie in de stad hebben we behoefte aan een klankbordgroep met gelijkgestemden. Dat wil zeggen met grotere peuterspeelzalen in andere steden. Daarmee zouden we graag van gedachten willen wisselen over wat de nieuwe kwaliteitseisen voor de bedrijfsvoering van een grote stedelijke organisatie gaan betekenen." Een zelfstandige peuterspeelzaalorganisatie, werkzaam in stedelijk gebied.

Een verdere illustratie van (de variëteit in) de ondersteuningsbehoefte vormt de beoogde opzet van een ambassadeursnetwerk met onder meer groepsbijeenkomsten en expertmeetings. Voor dit initiatief kan het - zo geven enkele peuterspeelzaalorganisaties aan - verstandig zijn om aparte netwerken op te richten voor organisatie in de stad en het buitengebied. Hun context is immers anders.

Maar ook voor de diverse typen organisaties met peuterspeelzaalwerk loopt - zo stellen respondenten - de ondersteuningsbehoefte uiteen. Zo zijn kinderopvangorganisaties al bekend met de aspecten - zoals de werking van kinderopvangtoeslag - die om de hoek komen kijken wanneer in plaats van (gemeentelijk) gesubsidieerd peuterspeelzaalwerk gekozen wordt voor peuteropvang. Terwijl dit bij de overige peuterspeelzaalorganisaties vaak nog niet het geval is. Hierdoor bestaat bij deze laatste groep - zoals eerder uiteengezet - vaker behoefte aan informatie over hoe een (eventuele) omwenteling naar peuteropvang vorm en inhoud kan krijgen. De hiervoor genoemde punten betekenen, met andere woorden, dat het in de toeloop naar de harmonisatie telkens van belang zal zijn om vanuit het ondersteuningsproject voldoende maatwerk te bieden.

5. SAMENVATTENDE CONCLUSIES

5.1 Inleiding

In dit laatste hoofdstuk vatten we de belangrijke conclusies samen die uit de voorgaande uitkomsten getrokken kunnen worden.

5.2 Samenvattende conclusies

In het kader van de harmonisatie dienen peuterspeelzaalorganisaties op uiterlijk 1 januari 2018 te voldoen aan de eisen van de Wet kinderopvang. Een belangrijk aandachtspunt daarbij vormt de inzet van vrijwilligers op de groepen. Door de harmonisatie mogen peuterspeelzaalorganisaties op termijn namelijk geen vrijwilligers meer inzetten om te voldoen aan de beroepskracht-kindratio. In het voorliggende onderzoek is de inzet van deze vrijwilligers op ruim 1.300 locaties van peuterspeelzalen onderzocht. Hieruit volgt dat op 19% van deze locaties nog met vrijwilligers wordt gewerkt. Extrapoleren we deze gegevens naar landelijke cijfers, dan kan geschat worden dat ***in heel Nederland sprake is van bijna 500 locaties met ruim 1.800 vrijwilligers op de groepen.***

Bij de inzet van deze vrijwilligers zijn dan wel verschillen zichtbaar naar werkgebied (stedelijk of het buitengebied) en typen organisaties. Allereerst is gebleken dat op slechts 9% van de onderzochte stedelijke locaties wordt gewerkt met vrijwilligers op de groepen. Terwijl dit aandeel in het buitengebied - met 34% - duidelijk hoger ligt. Dit betekent, met andere woorden, dat in het stedelijk gebied momenteel al aanzienlijk vaker wordt gewerkt met uitsluitend beroepskrachten op de groepen.

Dit laatste geldt ook voor het peuterspeelzaalwerk dat onderdeel vormt van een kinderopvangorganisatie. Veel van deze organisaties hebben de kwaliteitseisen voor hun peuterspeelzaalwerk namelijk al gelijk getrokken aan hun kinderopvangvoorzieningen. Dit betekent dat de harmonisatie bij de meeste kinderopvangorganisaties dus feitelijk al heeft plaatsgevonden. Anders is deze situatie bij zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties waar verhoudingsgewijs vaak wordt gewerkt met vrijwilligers. Bovendien zijn bij deze zelfstandige peuterspeelzaalorganisaties ook in absolute zin de meeste vrijwilligers op de groepen 'geteld'.

Toekomstscenario's locaties en vrijwilligers

Voor de locaties met vrijwilligers op de groepen is ***het meest genoemde scenario dat locaties worden omgezet naar peuteropvang.*** In dat geval kunnen ouders aanspraak maken op de kinderopvangtoeslag en daarmee (mede) voorzien in de hogere structurele kosten die de inzet van uitsluitend beroepskrachten met zich mee zal brengen. Hiervoor verwachten enkele peuterspeelzaalorganisaties ook dat zij (een deel van) hun locaties met vrijwilligers op de groepen gaan overhevelen naar een kinderopvangorganisatie.

Ook voor de vrijwilligers die werkzaam zijn op de groepen zal de harmonisatie uiteraard gevolgen hebben. Uit het onderzoek blijkt dat ***de meeste vrijwilligers ingezet gaan worden voor niet-formatieve taken of de organisatie verlaten.*** Terwijl omscholing van

vrijwilligers aanzienlijk minder als een reëel scenario wordt gezien. Waar omscholing wel gaat plaatsvinden zal het bovendien gaan om kleine aantallen vrijwilligers die hiervoor in aanmerking komen. Voor heel Nederland kan op basis van dit onderzoek geschat worden dat een kleine 80 vrijwilligers zich zal laten omscholen tot beroepskrachten. Dit betreft nog geen 4% van alle vrijwilligers die op de groepen in het peuterspeelzaalwerk actief zijn. Deze beperkte scholingsbehoefte hangt enerzijds samen met de randvoorwaarden die peuterspeelzaalorganisaties aan een omscholingstraject stellen. Anderzijds bestaat bij veel vrijwilligers ook niet de wens om als beroepskracht aan de slag te gaan of is de afstand voor (een deel van) deze groep tot de arbeidsmarkt in de praktijk te groot.

Vorbereiding op kwaliteitseisen

Om aan de nieuwe kwaliteitseisen te voldoen is **het merendeel van de peuterspeelzaalorganisaties bezig met het treffen van voorbereidingen** of dit binnenkort van plan. Hierbij gaan organisaties aan de slag met het (her)schrijven van het (pedagogisch) beleidsplan over de inzet van vrijwilligers. Ook verkennen zij de financiële mogelijkheden om meer beroepskrachten in te zetten. In dit verband worden ook gesprekken gevoerd met de gemeente en de samenwerkingsmogelijkheden verkend met andere organisaties.

Een belangrijk aandachtspunt vormt ook de invulling van de personele vraag die zal ontstaan wanneer (de meeste) vrijwilligers de organisatie gaan verlaten of alleen ingezet gaan worden voor niet-formatieve taken. Daarbij is gebleken dat het merendeel van de peuterspeelzaalorganisaties verwacht in deze personele vraag te kunnen voorzien. Zij zullen eigen beroepskrachten uit bijvoorbeeld de invalspool meer uren laten draaien en/of gaan beroepskrachten van buiten de organisatie werven.

Knelpunten en ondersteuningsbehoeften

Knelpunten worden voorzien in de **hogere structurele kosten en frictiekosten** die de inzet van meer beroepskrachten met zich mee zal brengen. Bij de frictiekosten wordt dan specifiek gedacht aan de kosten voor omscholing en de transitiekosten (zoals de opzet van een nieuwe administratie voor kinderopvangtoeslag). Voor deze knelpunten voorziet de helft van de peuterspeelzaalorganisaties vooralsnog geen oplossingen. Ook hebben de meeste organisaties over deze (financiële) punten nog geen afspraken kunnen maken met de gemeente. Wel hoopt een meerderheid dit op termijn te doen. Daarbij wordt ook **landelijke ondersteuning rondom knelpunten en begeleiding bij de harmonisatie vrij breed gewenst**. In dit licht zijn ook diverse wensen voor ondersteuning naar voren gebracht - zie voor een compleet overzicht paragraaf 4.4 - die de komende jaren invulling kunnen krijgen vanuit het ondersteuningsproject van de MOgroep.

LITERATUURLIJST

Buitenhek, 2014

Peuterspeelzaalwerk NL: fact & figures 2014. Feitenonderzoek ter voorbereiding op “een betere basis voor peuters”, Utrecht.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2013

Brief aan de Tweede Kamer betreffende de Kwaliteit van Voor- en Vroegschoolse Educatie, Den Haag.

Regioplan, 2012

Ontwikkelingen in de omvang en de gemeentelijke financiering van het peuterspeelzaalwerk, Amsterdam.

SCP, 2006

Thuis op het platteland, Den Haag.